

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Historický ústav

Trestní nalézací komise v Litomyšli

Bakalářská práce

Autor: Nikola Červená

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice

Historie se zaměřením na vzdělávání

Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Monika Kabešová

Zadání bakalářské práce

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Autor: Nikola Červená

Studium: P19P0404

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Historie se zaměřením na vzdělávání, Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Trestní nalézací komise v Litomyšli**

Název bakalářské práce AJ: Penalty finding commission in Litomy

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat problematikou retribučního soudnictví v Československu po druhé světové válce, konkrétně tzv. malou retribucí. Na základě analýzy pramenů a komparace poznatků z odborné literatury bude charakterizována činnost Trestní nalézací komise v Litomyšli. Práce bude rozdělena na dvě části. V první, teoretické části, budou popsány okolnosti, které vedly ke vzniku trestních nalézacích komisí a charakterizována jejich činnost. Druhá část práce se konkrétně zaměří na analýzu činnosti Trestní nalézací komise v Litomyšli na základě studia dostupných archivních dokumentů.

Zadávací pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Monika Kabešová

Oponent: PhDr. Jiří Štěpán, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 27.11.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 20.6.2023

Poděkování

Poděkování patří hlavně vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Monice Kabešové za vstřícný přístup, odborné vedení, ochotu a mnoho cenných rad, které mi během psaní práce poskytla. Dále všem pracovníkům SOkA Svitavy za jejich milý a profesionální přístup při poskytování archivního materiálu. Poděkování také patří mé rodině a přátelům za jejich podporu po celou dobu mého studia a vypracovávání této práce.

Anotace

ČERVENÁ, Nikola. *Trestní nalézací komise v Litomyšli*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 49 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se věnuje činnosti Trestní nalézací komise v Litomyšli v letech 1945–1948. Práce má dvě části. První část charakterizuje a popisuje vývoj retribučních zákonů, mimo jiné popisuje situaci v Litomyšli ve sledovaném období. Druhá část práce je věnována činnosti TNK Litomyšl a případy, které komise řešila. Komise během svého působení řešila 553 případů provinění proti národní cti. Druhá část je věnována také konkrétním případům, které komise během své působnosti projednala.

Klíčová slova: Litomyšl, Trestní nalézací komise, poválečná retribuce, malý retribuční dekret

Annotation

ČERVENÁ, Nikola. *The Penal Judicative Commission in Litomyšl*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023. 49 p. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis is devoted to the activities of the Penal Judicative Commission in Litomyšl in 1945–1948. The thesis consists of two parts. The first part characterizes and describes the development of retributive laws. Among other things, it describes the situation in Litomyšl in the period under close inspection. The second part of the thesis focuses on the activities of the TNK Litomyšl and the cases that the commission dealt with. The Commission solved 553 cases of offences against national honour. The second part is also concentrated on the specific cases that the Commission dealt with during its activities.

Key words: Litomyšl, Penal Judicative Commission, post-war retribution, small retribution decree

Obsah

Úvod	6
1 Dekrety prezidenta republiky	8
1.1 Vznik retribučních dekretů.....	8
1.2 Dekret o Národním soudu	9
1.3. Velký retribuční dekret.....	9
1.4. Malý retribuční dekret	12
1.5. Mimořádné lidové soudy po únorovém převratu 1948	15
2 Charakteristika okresu Litomyšl	17
2.1 Litomyšl v době nacistické okupace.....	17
2.2 Poválečné období	19
2.3 Vymezení okresu Litomyšl.....	20
3 Trestní nalézací komise Litomyšl	21
3.1 Národnostní složení	22
3.2 Obvinění a tresty	23
4 Charakteristika vybraných případů	25
4.1 Případ Augustina Dudychy.....	25
4.2 Případ Jana Bouška	28
4.3 Případ Jana Zbožíňka	31
4.4 Případ Marie Šmídové.....	34
4.5 Případ Marie Venturové	37
4.6 Případ Karla Coufala	39
Závěr	43
Seznam pramenů a literatury	45
Seznam zkratk	47
Seznam grafů	48
Seznam příloh	49

Úvod

Období od konce druhé světové války po komunistický převrat v roce 1948 zahrnovalo spoustu problémů. Jedním z nich bylo potrestání válečných zločinců, zrádců a jejich pomahačů, kolaborantů a všech ostatních, kteří se v době okupace republiky postavili na stranu nepřítele, tedy nacistického Německa nebo případně Maďarska. Pro tyto případy byly vydány dva dekrety prezidenta Edvarda Beneše. Prvním byl Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, známý spíše jako *Velký retribuční dekret*. Týkal se zločinů, kterých se dopustili nacističtí spolupracovníci a jejich pomahači na československém lidu. Druhým byl Dekret č. 17/1945 Sb., o Národním soudu¹.

V poválečné době nedošlo pouze k „tvrším“ činům, ale objevily se také mírnější přestupky, které nebyly projednávány u mimořádného lidového soudu. I přes to bylo třeba tyto přestupky řešit a následně potrestat. Byl tedy vydán další dekret, známý jako tzv. *Malý retribuční dekret*.² V rámci něj byly zřízeny Trestní nalézací komise (dále jen TNK) pod příslušnými okresními národními výbory a zabývaly se případy, které nebyly tak závažné jako v případě Velkého retribučního dekretu.

První část bakalářské práce se zabývá retribučním soudnictvím v poválečném Československu, jeho vývojem a rozbořem třech výše zmíněných dekretů. Větší pozornost je věnována tzv. „malé“ retribuci, která byla nejdůležitější pro vznik trestních nalézacích komisí. Druhá část je zaměřena na TNK, která fungovala v Litomyšli při Okresním národním výboru v letech 1945–1948.

První kapitola se věnuje problematice „malé“ retribuce a využívám v ní metodu syntézy odborné literatury a pramenů. Následující kapitola se blíže zaměřuje na okres Litomyšl, který je zde pomocí stejné metody charakterizován. V další kapitole definuji činnost TNK Litomyšl na základě analýzy archivního materiálu, které jsem použila ze Státního okresního archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Trestní nalézací komise ONV Litomyšl 1945–1950³, který byl primárním pramenem. Fond obsahuje celkově 15 kartonů, ve kterých jsou abecedně uspořádány trestní spisy a případy proviněných proti národní cti. Celkový počet případů

¹ Dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb., o Národním soudu ze dne 19. června 1945.

² Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti ze dne 27. října 1945.

³ Státní okresní archiv Svitavy (dále jen SOkA Svitavy), fond Trestní nalézací komise v Litomyšli (dále jen f. TNK), inventární číslo 1 (dále jen inv. č.), Seznam proviněných osob proti dekretu 138 / 1945 Sb., kartony 1–15.

projednaných TNK je 553. Základní informace o trestních komisích jsou uloženy ve fondu Okresní národní výbor v Litomyšli, konkrétně v knihách Složení ONV a jeho komisí (1945–1948)⁴ a Revizní a trestní nalézací komise – jmenování členů.⁵

Nedílnou součástí mé bakalářské práce byla odborná literatura, díky které bylo možné popsat okolnosti vzniku retribučního soudnictví. Základní informace jsem čerpala převážně z knih Benjamina Frommera *Národní očista*⁶ a Mečislava Boráka⁷. Tématu tzv. Benešových dekretů se věnovali také např. Jan Kuklík⁸ a Michal Spirit.⁹ Jejich knihy se staly primárními zdroji ke zkoumané problematice. Důležité bylo také představit specifika vývoje společnosti v Litomyšli během válečného a poválečného období. K tomu jsem zvolila pamětní knihu *Litomyšl 1259–2009: město kultury a vzdělávání*¹⁰, která se věnuje nejen zkoumanému období, ale celému historickému vývoji města a byla vydána k 750. výročí jeho založení.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je analýza vzniku TNK v Litomyšli, její činnosti po druhé světové válce a případů, které po dobu své existence projednávala. Podrobněji se tématu věnuji ve třetí a čtvrté kapitole.

⁴ SOKA Svitavy, f. ONV v Litomyšli, inv. č. 129, Složení ONV a jeho komisí (1945–1948), karton 5/1 (dále kart.).

⁵ *Tamtéž*, inv. č. 169, Revizní a trestní nalézací komise – jmenování členů, kart. 11/5.

⁶ Benjamin FROMMER, *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010.

⁷ Mečislav BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*, Šenov u Ostravy 1998.

⁸ Jan KUKLÍK, *Mýty a realita tzv. "Benešových dekretů": dekrety prezidenta republiky 1940–1945*, Praha 2002.

⁹ Michal SPIRIT, *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*, Praha 2004.

¹⁰ Milan SKŘIVÁNEK, *Litomyšl 1259–2009: město kultury a vzdělávání*, Litomyšl 2009.

1 Dekrety prezidenta republiky

Významnou roli v období druhé světové války a po něm sehrály dekrety prezidenta republiky, které fungovaly namísto zákonodárského Národního shromáždění. Jednalo se konkrétně o dekrety č. 16/1945 Sb. a 138/1945 Sb., které umožnily vznik Mimořádných lidových soudů a Trestních nalézacích komisí. Jejich funkce byla důležitá pro vypořádání se s válečnými zločinci, kolaboranty a zrádci, všemi spolupracovníky s nacistickým režimem. Proto bude první kapitola věnována vzniku dekretů a detailnějšímu popsání těch, které plnily důležitou funkci v poválečné retribuci v Československu.

1.1 Vznik retribučních dekretů

Retribuční dekrety bývají spojeny s osobou prezidenta Edvarda Beneš, avšak on sám neměl na jejich finální podobě takový vliv, i přesto, že se na jejich obsahu podílel. Bylo jich vydáno okolo sto padesáti a byly vydávány v letech 1940–1945. První vznikaly v Londýně a týkaly se exilové vlády. Větší množství však bylo vydáno až na území osvobozeného Československa a měly řešit poválečnou situaci a s ní spojené problémy. Staly se legislativním základem revolučního dění.¹¹

První důležité dekrety byly sepsány za účelem potrestání a stíhání válečných zločinců a tehdy byly označovány jako retribuční zákonodárství. Hlavní z nich byl připravován exilovou vládou od roku 1942 v Londýně a byl vydán 1. února 1945. S určitými úpravami převzal jeho text dekret č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech z 19. června 1945 (tzv. Velký retribuční dekret), doplněný ještě dekretem č. 17/1945 Sb. o Národním soudu a posléze tzv. Malým retribučním dekretem.¹²

Bezprostředně po skončení války se v české společnosti zvedla silná vlna protiněmeckých averzí a všeobecně se volalo po rychlém a rázném zúčtování s válečnými zločinci, zrádci a kolaboranty. Reakce na hrůzy války a okupační poměry i představy o nových, nadějnějších perspektivách mírového života byly výrazně poznamenány nacionální a sociální radikalizací značné části obyvatelstva. Řešení postavení Němců a Maďarů v obnovené republice odsunem jejich většiny za hranice a provedení důkladné „národní očisty“ byly pojímány jako úkoly prvořadé důležitosti. Začalo zatýkání, internování a zajišťování podezřelých osob, mnohdy ovšem jen na základě povrchních informací, neověřených a anonymních udání. Němci byli koncentrováni a vysídlováni, probíhaly domovní prohlídky,

¹¹ Emanuel MANDLER, *Benešovy dekrety: proč vznikaly a co jsou*, Praha 2002, s. 13.

¹² *Tamtéž*, s. 54.

majetek byl zabavován. Docházelo též k „revolučním“ soudům, lynčům a exekucím. Postiženo bylo i nemálo Čechů a lidí jiné národnosti, kteří byli zcela po právu, ale leckdy bez patřičných důkazů obviněni ze zločinů proti státu, svým spoluobčanům a z kolaborace s okupační mocí.¹³

1.2 Dekret o Národním soudu

Dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb., o Národním soudu dal zřídit Národní soud v Praze, který měl fungovat jako soud trestní a čestný v případě, že se trestných činů podle dekretu 16/1945 Sb.¹⁴ dopouštěli: státní prezident Protektorátu Čechy a Morava, členové protektorátních vlád, členové ústředního vedení Vlajky¹⁵, členové Kuratoria¹⁶, významní průmyslníci, novináři, úředníci a další. Jako soud čestný fungoval Národní soud vůči uvedeným osobám, pokud se nedopustily trestných činů, ale nechovaly se tak, jak se slušelo na věrné a statečné občany československé.¹⁷

V čele Národního soudu stál přednosta, jenž sestavoval sedmičlenné senáty, které měly rozhodovací pravomoci. Senáty byly řízeny přednosty, soudce z povolání. Ti museli být jmenováni prezidentem republiky na návrh vlády. Zbylí členové senátu, tzv. přísedící, byli laici jmenováni vládou.¹⁸

1.3. Velký retribuční dekret

Retribuční soudnictví řešila vláda již v exilu v Londýně, kdy prezident Beneš usiloval o potrestání válečných zločinců, udavačů a zrádců. Proto ještě v Londýně vyšel v únoru 1945 dekret prezidenta republiky č. 6 / 1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. První vláda opravdu tento dekret poměrně rychle převzala a rozšířila. Jednalo se o první přijatý dekret na osvobozeném území Československa. Vznikl tedy dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, podepsaný 19. června 1945 a publikovaný ve Sbírce zákonů v Praze. Tyto dekret se měly stát

¹³ Tomáš STANĚK, *Retribuční vězni v českých zemích: 1945–1955*, Opava 2002, s. 11.

¹⁴ Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců.

¹⁵ Vlajka byla fašistické hnutí, které fungovalo v Československu od 30. let 20. století. Stejný název nesl také časopis, který v rámci tohoto hnutí vycházel. Členové Vlajky vystupovali proti Židům a v době Protektorátu Čechy a Morava byla označena za kolaborantskou organizaci. Jejím předsedou byl Jan Rys Rozsévač.

¹⁶ Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě byla masová organizace, která měla za cíl vychovat mládež po vzoru nacistické ideologie. U jejího zrodu stál ministr školství Emanuel Moravec.

¹⁷ M. SPIRIT, *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*, Praha 2004, s. 204.

¹⁸ Pozn. Vláda vybírala osoby ze seznamů vytvořených zemskými národními výbory.

základem celostátně prováděného tzv. retribučního soudnictví.¹⁹ Oba dekrety jsou téměř totožné.

Dekret č. 16 /1945 Sb. je známý pod názvem velký retribuční dekret, a to pro odlišení od jiné normy, od dekretu č. 138/1945 Sb., který je nazýván malým retribučním dekretem.²⁰ Velký retribuční dekret, ale i dekret o Národním soudu platily pouze v Čechách a na Moravě, neměly celostátní působnost. Důvodem bylo vydání nařízení, které vydala Slovenská národní rada 15. května 1945.²¹

Byl uvozen preambulí, která měla doložit, proč byla stanovena tak přísná ustanovení k potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů.²² Dále stanovil zločiny, které budou podle něj trestány. Jednalo se o různé typy – zločiny proti státu, zločiny proti osobám, zločiny proti majetku a udavačství. V případě zločinů proti státu mohl obžalovaný vyslechnout trest odnětí svobody od 20 let až na doživotí, v některých případech se mohlo jednat o trest smrti. Zločiny proti osobám se trestaly stejně jako proti státu, byla zde stanovena nižší hranice odnětí svobody od 10 let až na doživotí. Dekret umožňoval soudit i cizince, pokud se dopustili zločinů na československých občanech nebo na československém státním i soukromém majetku.

Odsouzení pro zločin na základě tohoto dekretu a neupuštění od trestu znamenalo pro obžalovaného pozbytí občanské cti (na dobu určitou nebo navždy)²³, povinnost odpykat si trest ve zvláštních pracovních oddílech, které byly zřízeny zvláštním zákonem a jeho jmění propadalo státu (mohlo se jednat buď o část nebo o celé).

Druhou část velkého retribučního dekretu tvořila ustanovení o mimořádných lidových soudech. Bylo zřízeno celkem dvacet čtyři soudů, které sídlily v krajských městech v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Jednalo se o následující města: Praha, Brno, Liberec, Cheb,

¹⁹ Retribuce byl proces, který spočíval v potrestání lokálně působících válečných zločinců, zrádců a kolaborantů a současně v očistě od nedostatečně loajálních vlastních občanů – jasné pojmenování a potrestání jejich viny. Srov. Pavel KMOCH, *"Malá retribuce" 1945–1948: trestní a nalézací komise v Benešově*, Historica Olomoucensia. 2012, 29(41), s. 259.

²⁰ E. MANDLER, *Benešovy dekrety: proč vznikaly a co jsou*, Praha 2002, s. 64.

²¹ Jednalo se o nařízení č. 33/1945 Sb. n. SRN o potrestání fašistických zločinců, okupantů, zrádců a kolaborantů a o zřízení lidového soudnictví. Na Slovensku se tedy soudili viníci z let 1939-1945 jinak než v Čechách a na Moravě, což vedlo k četným konfliktním situacím. Srov. E. MANDLER, *Benešovy dekrety: proč vznikaly a co jsou*, Praha 2002, s. 64.

²² M. SPIRIT, *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*, Praha 2004, s. 201.

²³ Pozbytí občanské cti znamenalo trvalou ztrátu vyznamenání, řádů a čestných ocenění, veřejných služeb, hodností a funkcí, ztrátu způsobilosti zastávat funkci ve sdruženích, spolcích, ztrátu práva volit a být volen. Srov. Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, §15.

Litoměřice, Plzeň, Tábor, Česká Lípa, České Budějovice, Jičín, Mladá Boleslav, Hradec Králové, Chrudim, Jihlava, Klatovy, Kutna Hora, Most, Moravská Ostrava, Opava, Nový Jičín, Olomouc, Znojmo a Uherské Hradiště. Senátu MLS bylo umožněno zasedat v kterémkoli místě soudního obvodu, pokud bylo potřeba, aby soud zasedal.²⁴

Řízení před mimořádným lidovým soudem nemělo trvat déle než tři dny od okamžiku, kdy byl obžalovaný postaven před soud. Pokud MLS nedospěl do této lhůty k rozhodnutí, musel věc podstoupit k řádnému soudu. Soudní řízení nemělo být komplikováno zjišťováním nároků na náhradu škody či prošetřováním dalších spoluviníků. Pokud tak navrhl veřejný žalobce, mohlo být hlavní líčení konáno i v nepřítomnosti obžalovaného. Zastupoval jej zde úředně přidělený obhájce. Před MLS neměly být souzeny těhotné ženy.²⁵

Veřejný žalobce byl jmenován vládou nebo z jejího pověření ministrem spravedlnosti pro určité období, nebo určité případy, případně pro celou dobu činnosti tohoto soudu. Byl podřízen ministerstvu spravedlnosti.²⁶

Mimořádné lidové soudy vykonávaly svoji činnost v pětičlenných senátech, předsedou senátu byl soudce z povolání a zbytek senátu byli soudci z lidu. Soudce z povolání jmenoval prezident republiky k návrhu vlády ze seznamu osob, pořízených za tím účelem okresními národními výbory.²⁷ Lidoví soudci byli jmenováni národními výbory a schválení centrální vládou.²⁸

Řízení před MLS bylo ústní a veřejné. Obžalovaný měl právo si sám zvolit obhájce nebo požádat soud, aby mu zařídil obhájce, pokud byl nemajetný.²⁹ Hlavní přelíčení před MLS zahajoval veřejný žalobce, který předčítal skutky, které byly obžalovanému kladeny za vinu. Po ukončení průvodního řízení zhodnotil veřejný žalobce jeho výsledky a podal svůj konečný návrh. Na to udělil předseda slovo obžalovanému a jeho obhájci k přednesení obhajoby.³⁰ Následovala neveřejná porada soudu o rozsudku. Proti rozsudku MLS nebylo možné podat odvolání a žádost o milost byla předem zamítnuta, což vyvolává pocit nespravedlnosti poválečné retribuce. Pokud padl trest smrti, musel být vykonán do dvou hodin od vyhlášení

²⁴ J. KUKLÍK, *Mýty a realita tzv. "Benešových dekretů": dekreta prezidenta republiky 1940–1945*, Praha 2002, s. 378.

²⁵ *Tamtéž*, s. 377.

²⁶ M. SPIRIT, *Tzv. Benešovy dekreta: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*, Praha 2004, s. 203.

²⁷ *Tamtéž*, str. 203.

²⁸ B. FROMMER, *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 117.

²⁹ Dekret prezidenta republiky č. 16 / 1945 Sb., §27.

³⁰ *Tamtéž*.

rozsudku a byl vykonáván oběšením. V případě, že obžalovaný nebyl přítomen, měl být vykonán do 24 hodin.

Účinnost dekretu byla stanovena na dobu jednoho roku, po kterou měly fungovat i MLS, byla však prodloužena o jeden rok a skončila 4. května 1947. Po únorovém převratu prosadila KSČ obnovu účinnosti tohoto dekretu až do 31. prosince 1948, kdy také zanikly mimořádné lidové soudy.³¹

Přehled o celkových výsledcích činnosti mimořádných lidových soudů včetně Národního soudu podal ministr spravedlnosti Prokop Drtina 29. května 1947. V době platnosti retribučního soudnictví došlo veřejným žalobcům celkem 132 549 trestních oznámení a spisů. Z toho bylo ve 40 534 případech pro nedostatek důkazů od stíhání upuštěno, ve 14 879 případech bylo stíhání zastaveno kvůli ukončení odsunu Němců. Celkem 4 592 případů podstoupily MLS k dalšímu stíhání řádným soudům, stejně jako 2 435 případů nevyřízených do skončení účinnosti retribučního dekretu.³²

1.4. Malý retribuční dekret

Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti, známý jako tzv. malý retribuční dekret byl vydán 26. listopadu 1945. Jednalo se o text o třech paragrafech, který platil pouze pro české země. Stanovil obvinění pro ty, kteří *v době zvýšeného ohrožení republiky nepřístojným chováním, urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu, vzbudil veřejné pohoršení, bude potrestán*.³³ I přesto, že je v textu uveden slovenský lid, platil pouze pro Čechy, Moravu a Slezsko. Doba zvýšeného ohrožení republiky byla stanovena §18 dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. Jednalo se o období od 21. května 1938 do dne, který byl určen vládním nařízením – do 31. prosince 1945. Podle tohoto dekretu ukládaly okresní národní výbory tresty vězení až na 1 rok, pokuty do výše jednoho milionu korun a veřejná pokárání. Obviněný mohl vyslechnout všechny tři tresty najednou. Pokud byl nemajetný, mohl mu být trest pokuty pozměněn na uvěznění. Byla stanovena promlčecí šestiměsíční lhůta, která začala ode dne spáchání „provinění proti národní cti“ nebo od vyhlášení tohoto dekretu. V případě spáchání činu před vydáním dekretu, začala lhůta platit ode dne, kdy nabyl své účinnosti, tedy 26. listopadu 1945. Jinými slovy tedy, do 27. dubna 1946 měl každý Čech vědět, zda bude, nebo nebude potrestán za „nepřístojné chování“.³⁴ Promlčecí

³¹ M. SPIRIT, *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*, Praha 2004, s. 203.

³² M. BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*, Šenov u Ostravy 1998, s. 71–72.

³³ Dekret prezidenta republiky ze dne 27. října 1945 o trestání některých provinění proti národní cti.

³⁴ B. FROMMER, *Národní očista: retribuční v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 253.

lhůta byla přerušena ve chvíli, kdy bylo trestní řízení o daném činu zahájeno příslušným okresním národním výborem.

Malý retribuční dekret omezil moc parlamentu, naopak u národních výborů ji značně posílil. Národní výbory hrály klíčovou roli při trestání kolaborantů, lidové soudy byly na národních výborech závislé, mimo jiné i na jejich vyšetřovacích a bezpečnostních komisích, které shromažďovaly udání, zatýkaly a vyslyšely podezřelé a rozhodovaly o tom, které případy budou projednávány a které odloženy. Okresní národní výbory byly také zodpovědné za sestavování seznamů soudců z lidu.

K „malé“ retribuční dekretu byly vydávány směrnice ministerstva vnitra, které měly přiblížit průběh trestního řízení. Dne 26. listopadu 1945 byla ministrem vnitra uveřejněna směrnice s pravidly trestání „provinění proti národní cti“. Dekret byl krátký a co se týče formulací velmi jednoduchý, směrnice byla rozsáhlá a detailní. Podle směrnice měl každý okresní národní výbor vytvořit nezávislou trestní nalézací komisi (TNK), která by se skládala ze čtyř členů. Alespoň jeden z nich musel mít právní doktorát nebo absolvované povinné státní zkoušky. V každém případě tyto komise nemusely případy řešit s profesionálním soudcem, ani zápolit s advokáty obhajoby. Pokud se její členové shodli, obviněný si mohl na jednání přivést alespoň právního poradce. Ten však nesměl během procesu vystupovat. Obviněný také nemohl předvolávat svědky ve svůj prospěch a ani kontrolovat důkazní prostředky.³⁵ Komise měla za úkol mimo jiné shromáždit potřebné dokumenty, které svědčily proti obžalovanému či v jeho neprospěch. Ministerstvo vnitra požadovalo po komisích, aby jejich členové byli spravedliví a uvážliví. Členové komise zastávali více funkcí v jedné osobě najednou – byli vyšetřovatelé, žalobci, obhájci a soudci. Zasedání komise probíhalo v uzavřené místnosti, kam byl veřejnosti vstup zakázán. Směrnice dekretu o národní cti napomáhala z části i obviněným. Případy národní cti byly stíhány na svobodě a oproti rozsudkům lidových soudů bylo možné se proti rozhodnutí komise odvolat vyššímu orgánu. Odvolacím orgánem byly trestní odvolací komise Zemských národních výborů v Praze a v Brně. Oproti okresním komisím byly obsazovány profesionálními právníky. Zemská zastupitelstva bývala také při rozhodování umírněnější než jednotlivé národní výbory, které byly často pod přímým vlivem komunistické strany. Poslední „pomocí“ obžalovanému byla možnost ochrany u Nejvyššího správního soudu.

Ačkoli směrnice povolovala odvolání, umožňovala také trestním komisím, aby se zabývaly případy osob, které předtím osvobodil lidový soud. Když žalobce odložil věc, protože

³⁵ *Tamtéž*, s. 258.

v ní nebylo možné zvítězit anebo když soudci obžalovaného osvobodili proto, že by nebyl udělen minimální pětiletý trest, okresní trestní komise mohla bez prodlení zahájit řízení a odsoudit dotyčného k menšímu trestu za spáchání „provinění proti národní cti“.³⁶ Směrnice ustanovila vznik trestních nalézacích komisí, ale nedefinovala „provinění proti národní cti“. Namísto toho obsahovala devět kazuistických provinění, která měly komise trestat a byly označeny za „nepřístojné chování“. Jednalo se o:

- a) Hlášení se k německé nebo maďarské národnosti, nemělo-li již za následek ztrátu československého státního občanství nebo vědomé podporování odnárodňovacích snah Němců nebo Maďarů.
- b) Politická spolupráce s Němci nebo Maďary, jakož i členství ve fašistických organizacích, jednal-li pachatel s obzvláštní horlivostí, překročoval tak ve značné míře normální rámec svých členských povinností.
- c) Propagování, obhajování, vychvalování nebo podpora nacismu, fašismu nebo antisemitismu.
- d) Schvalování, podpora nebo obhajování nepřátelských projevů nebo činů nacistů fašistů a českých nebo slovenských zrádců.
- e) Odborná spolupráce s Němci, Maďary a s českými nebo slovenskými zrádci, přesahující meze průměrného nařízení výkonu.
- f) Ucházení se o povýšení, vyznamenání, odměny, služby a jiné výhody u německých nebo maďarských úřadů nebo funkcionářů či poskytování úplat a různých jiných výhod okupantům.
- g) Zneužívání postavení na vedoucím místě, dosaženého pomocí okupantů, k získání nebo zabezpečení osobního prospěchu přísluhováním okupantům na úkor podřízených.
- h) Společenský styk s Němci nebo Maďary v rozsahu přesahujícím míru nezbytné nutnosti, jakož i hospodářský styk s Němci nebo Maďary, přesahující tuto míru za účelem dosažení nadprůměrného obohacení a směřující k vědomému podporování okupantů.
- i) Týrání, urážení nebo terorizování Čechů a Slováků, spáchané ve službách nebo v zájmu okupantů ve snaze zalíbit se jim.³⁷

Většina z devíti provinění se podobala zločinům podle velkého retribučního dekretu. Byla však menší společenské nebezpečnosti, a proto je nebylo možné trestat prostřednictvím

³⁶ B. FROMMER, *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 260.

³⁷ *Tamtéž*.

lidových soudů. Jednalo se o provinění politické povahy – méně závažné akty kolaborace s okupační mocí, jejími zástupci a podporovateli.³⁸

S „malou“ retribucí jsou spojeny i „zvláštní předpisy“ upravující postup v některých specifických odvětvích života poválečné československé společnosti. Mezi nimi hrála významnou roli „očista stavovská“ a zvláště očista veřejných zaměstnanců. Byla zřízena tzv. „prověřovací personální komise“ pod předsednictvím ministra vnitra Václava Noska. Úkolem této komise bylo prověřit každého zaměstnance v ústřední státní správě z hlediska jeho národní a státní spolehlivosti.³⁹

1.5. Mimořádné lidové soudy po únorovém převratu 1948

Od 4. května 1947, kdy skončila účinnost retribučních dekretů, převzaly řádné soudy od mimořádných lidových soudů nevyřízené případy, měly rozhodovat i v případech dopadení obviněných, proti nimž bylo u MLS trestní řízení již zahájeno. Okresní soudy měly od komisí národních výborů převzít zbývající dosud nevyřízené trestní věci podle „malé“ retribuce. Řádné soudy v českých zemích v době od 5. května 1947 do 1. dubna 1948 vynesly celkem 270 rozsudků.⁴⁰

Po komunistickém převratu v únoru 1948 se konala schůze strany KSČ, na které se projednávaly návrhy zákona, o možnosti obnovení retribučních dekretů. Podle tehdejšího ministra spravedlnosti Alexeje Čepičky bylo třeba provést očistu a proměnit systém státu v oblastech politiky, správy a soudu. Pouhý týden po únorovém převratu bylo uspořádáno meziministerské jednání, na kterém se prodiskutovala revize velkého retribučního dekretu. Další den se tímto problémem začala zabývat vláda. Nový parlament schválil obnovení činnosti lidových soudů a prezident Beneš právní předpis podepsal. Zákon umožňoval soudcům, aby znovu otevřely případy, které byly již pravomocně uzavřeny před únorem 1948.⁴¹

Vláda oficiálně vyhlásila nový retribuční zákon 2. dubna 1948 spolu s obdobnou změnou malého retribučního dekretu. Jednalo se o zákon č. 33/1948 Sb.⁴² a zákon č. 34/1948

³⁸ *Tamtéž*, s. 262.

³⁹ K této prověřovací komisi byl vydán další dekret prezidenta, který byl dvakrát novelizován a byla prodloužena působnost očistných komisí podobně jako u mimořádných lidových soudů a trestních komisí národních výborů až do 4. května 1947. Srov. J. KUKLÍK, *Mýty a realita tzv. "Benešových dekretů": dekrety prezidenta republiky 1940–1945*, Praha 2002, s. 388.

⁴⁰ M. BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*, Šenov u Ostravy 1998, s. 75.

⁴¹ B. FROMMER, *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 427.

⁴² Zákon č. 33/1948 Sb., jímž se obnovuje účinnosti retribučního dekretu.

Sb.⁴³ Oproti předúnorovým retribučním se působnost obou zákonů vztahovala již na celý stát.⁴⁴ Zákon zároveň upravil některá ustanovení dekretu. Mimořádný lidový soud nyní rozhodoval o návrzích na obnovu řízení ve dvou typech senátů – v tříčlenném (soudce z povolání a dva soudci z lidu) a pětičlenném (soudce z povolání a čtyři soudci z lidu).⁴⁵ Zvýšila se pravomoc ministra spravedlnosti, který nyní sám ustanovoval přednosta MLS, jejich náměstký a soudce z povolání stejně jako veřejné žalobce a soudce z lidu (ze seznamu sestavených ONV). Řízení pravomocně již ukončené před nabytím účinnosti nového zákona bylo možno zahájit nebo v něm pokračovat na návrh veřejného žalobce, takže šlo znovu otevřít kterýkoliv retribuční případ.⁴⁶ I když došlo k obnovení činnosti MLS a TNK, Národní soud po komunistickém převratu obnoven nebyl.

Později bylo zjištěno, že zůstalo velmi málo osob, které by bylo možné potrestat obnovenou činností trestních nalézacích komisí. U příležitosti svého nástupu do úřadu prezidenta republiky v červnu 1948 Klement Gottwald vyhlásil amnestii, která zahrnovala i provinění proti národní cti, pokud dosud jejich projednání nebylo uzavřeno. Protože amnestie zahrnovala všechny rozsudky v maximální lhůtě jednoho roku či pokuty do výše 100 000 korun, byla v praxi eliminována větší možnost aplikace malého dekretu.⁴⁷

Celkové údaje o výsledcích poúnorové retribuční nebyly nikdy zveřejněny, protože bylo zřejmé, že komunistická retribuce nebyla tak úspěšná, jak se očekávalo. Ministr spravedlnosti Alexej Čepička v prosinci 1948 uvedl, že obnovené mimořádné lidové soudy projednaly okolo 15 000 případů. Detailnější přezkoumání ukázalo, že české lidové soudy odsoudily od začátku dubna do konce prosince 1948 pouze 2384 osob.

⁴³ Zákon č. 34/1948 Sb., o revizi trestního řízení v některých případech provinění proti národní cti.

⁴⁴ B. FROMMER, *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 427.

⁴⁵ V případě rozsudku smrti bylo třeba v pětičlenném senátu souhlasu minimálně čtyř členů, u tříčlenných senátů muselo dojít k odsouhlasení všemi členy.

⁴⁶ M. BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*, Šenov u Ostravy 1998, s. 76.

⁴⁷ B. FROMMER, *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 434.

2 Charakteristika okresu Litomyšl

První písemná zmínka o Litomyšli pochází z roku 981. V roce 1259 byla povýšena na město díky kulturnímu a hospodářskému vlivu premonstrátů. Dnes se město nachází v okrese Svitavy, ale do roku 1960 fungovala jako okresní město. Tato kapitola bude věnována vývoji města v době nacistické okupace a krátce po osvobození, správnímu uspořádání města i okresu, které zastávaly místní a okresní národní výbory.

2.1 Litomyšl v době nacistické okupace

Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava 16. března 1939 vstoupily jednotky nacistického Německa na území Čech a Moravy a život ve městě začal být organizován německou nadvládou. Na všechny úřední budovy v Litomyšli musely být vyvěšeny německé vlajky s hákovým křížem. Již v této době lze nalézt pár jedinců, kteří začali aktivně spolupracovat s nastoleným režimem a dobrovolně se zúčastnili vyvěšování vlajek. Od 23. března do 14. dubna 1939 byl do města umístěn jeden z praporů wehrmachtu. Tvořilo ho více než 800 mužů, měl dohlížet na dění ve městě.⁴⁸ Od září téhož roku byl zaveden přidělový systém a o měsíc později začala fungovat německá škola. V souvislosti s listopadovými událostmi v Praze bylo v Litomyšli vyhlášeno stanné právo.⁴⁹

Litomyšlský okres byl ze začátku okupace podřízen oberlandrátu⁵⁰ ve Vysokém Mýtě, v jehož čele stál Oestreicher⁵¹, který požadoval, aby se purkmistrem Litomyšle stal Eduard Linhart, jakožto hlavní představitel místních fašistů.⁵² Nakonec k tomu nedošlo, protože Linhart věděl, že by nebyl veřejností přijat s kladnými ohlasy. V červnu došlo ke změně a okres začal nově spadat do většího oberlandrátu Pardubice. Němci začali rozšiřovat svůj vliv na orgány samosprávy. V dubnu 1940 byli do zastupitelstva města dosazeni Němce a od června 1941 byla provedena další změna samosprávy. Na základě vládního nařízení bylo zrušeno několik osad – zanikla bohatá Osada města Litomyšle, Zaháj, Záhrad', Lány a Suchá. Město

⁴⁸ Milan SKŘIVÁNEK, *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*, Litomyšl, 2009, s. 360.

⁴⁹ Stanné právo umožňovalo potrestat ty, kteří svým chováním narušovali veřejný pořádek. Tresty udělovaly stanné soudy a jejich rozsudky byly vykonávány ihned po jejich vynesení a jednalo se o trest smrti zastřelením nebo oběšením. Jelikož se jednalo o rychlý soudní proces, nebylo možné proti rozsudku podat odvolání.

⁵⁰ Oberlandrátem byl označován vrchní zemský a krajský úřad, ale i představitel tohoto úřadu.

⁵¹ Křestní jméno nebylo v odborné literatuře uvedeno.

⁵² M. SKŘIVÁNEK, *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*, Litomyšl, 2009, s. 360.

řídila správní komise, jejímž předsedou se stal Antonín Jonáš a v roce 1942 byl vystřídán Zdeňkem Tomíčkem.⁵³

Zbytky politického i spolkového života se mohly odehrávat pouze po záštitou Národního souručenství⁵⁴. Bylo v něm zapsáno asi 95 % mužského obyvatelstva staršího 21 let, později mohly vstoupit i ženy a mělo dokonce i svoji mládežnickou organizaci. Není považováno za kolaborantskou organizaci, protože odboj využíval některé z jeho složek a postupně zde větší vliv a kontrolu získávali právě nacisté. V litomyšlské organizaci, která měla čtyři místní skupiny, bylo v roce 1941 okolo 1920 mužů, 1800 žen a 900 chlapců a děvčat.⁵⁵ Nacisté chtěli ve městě pouze spolehlivé organizace, proto v říjnu 1941 rozpustili Sokol, zabavili veškerý jeho majetek a začali využívat Sokolovnu pro své účely. Stejný osud potkal spolky Orel a Junák, avšak skauti tajně fungovali dál v ilegilitě.

Po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha 27. května 1942 nastal ve městě teror. Mezi 15.–19. červnem 1942 byly prováděny pravidelné kontroly domů. Příslušníci přepadové čety hned ráno obklíčili vybrané domy, vešli dovnitř a celý dům obrátili naruby. Na náměstí byl vystaven plášť a aktovka atentátníků a kolemjdoucí byli sledováni a dotazováni, zda vystavené věci poznávají. Červené vyhlášky informovaly, kdo byl pro schvalování atentátu popraven. V první vlně bylo přímo z Litomyšle popraveno deset lidí.

Ihned po okupaci se začaly vytvářet odbojové skupiny, ale zpočátku byly pod kontrolou gestapa. To využívalo služeb tajného důstojníka československé armády, který se pohyboval po celém okrese a mnoho účastníků odboje odhalil. Gestapo zatýkalo pouze část proviněných, zbytek byl sledován. Po útoku nacistického Německa na Sovětský svaz v červnu 1941 se ve městě rozšířila činnost Ústředního vedení odboje domácího (ÚVOD). Státní tajná policie na něj reagovala nařízením, aby všichni Češi odevzdali hlasové přijímače, které byly vráceny až v březnu 1943. Na Litomyšlsku fungoval také komunistický odboj, který se zaměřoval především na výrobu a šíření tiskovin, udržování spojení s krajským ústředním vedením KSČ, na krátkou dobu spolupracovali jeho představitelé se skupinou ÚVOD.

Kromě odboje fungovaly ve městě a v jejím okolí skupiny udavačů, kteří spolupracovali s nacistickým režimem. Největší zastoupení měla na Litomyšlsku Árijská pracovní fronta (APF) zastoupena asi 70 členy a tvořili ji čeští fašisté. Organizace Vlajka neměla hodně

⁵³ M. SKŘIVÁNEK, *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*, Litomyšl, 2009, s. 364.

⁵⁴ Národní souručenství bylo jedné politické hnutí, které bylo v Protektorátu Čechy a Morava povoleno. Vzniklo v březnu 1939 a fungovalo až do května 1945. V jeho čele stál protektorátní prezident Emil Hácha.

⁵⁵ M. SKŘIVÁNEK, *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*, Litomyšl, 2009, s. 366.

stoupenců, její počet členů byl oproti APF výrazně nižší. Národní obec fašistická (NOF) měla na Litomyšlsku také minimální zastoupení.⁵⁶

Od února 1945 procházely městem davy válečných zajatců, převážně Sovětů. Jednalo se okolo 75 000 mužů. Lidé se jim i přes všechny možné zákazy snažili pomoci. Okresní hejtman Krzepinski vydal přísný zákaz shromažďování, nikdo nesměl do ulic, kudy procházeli davy zajatců. Kdo tento zákaz porušil, neminul ho trest smrti. Jedinou povolenou činností byla sbírka potravin.⁵⁷ Zajatci, kterým se povedlo uprchnout, se vraceli do Litomyše a bylo třeba se o ně postarat. Byli posíláni do okolních obcí jako například Makov, Vidlatá Seč, Lažany, Václavky, Budislav a Jiříkov.⁵⁸

V sobotu 5. května 1945 se do Litomyše dostala zpráva o začátku Pražského povstání a po městě se začaly objevovat československé vlajky. Obyvatelé města doufali v příchod partyzánů. Následující dva dny začal sílit proud vojenských vozidel a německá armáda se dala na ústup. Dne 9. května dopoledne Němci prchali a kolem poledne se objevila průzkumná vozidla Rudé armády. Asi ve 14 hodin přijely na náměstí sovětské tanky a město bylo osvobozeno. Kromě několik desítek Židů si válka v Litomyšli vyžádala okolo 57 obětí.⁵⁹

2.2 Poválečné období

Okres i město byly řízeny novými správními orgány – okresním národním výborem (dále ONV) a místním národním výborem (dále MNV). Vznikly na základě dekretu prezidenta republiky⁶⁰ v prosinci 1944 a spojovaly funkci územní samosprávy a státní politické správy.

Místní národní výbor měl 24 členů, byly zde zastoupeny všechny strany Národní fronty⁶¹ a jejím předsedou se stal profesor Vilém Marx. MNV se zabýval zadržováním provinilých osob, zajišťováním jejich majetku a vydáváním osvědčení o národní spolehlivosti. Zároveň jeho členové musel zajistit péči pro lidi, kteří se vraceli z koncentračních táborů a nacistických věznic. Po volbách v roce 1946⁶² měli v MNV národní socialisté 12 mandátů, komunisté jich získali 11.

⁵⁶ M. SKŘIVÁNEK, *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*, Litomyšl, 2009, s. 376.

⁵⁷ Šlo nejen o shromažďování potravin, ale i šatstva a léků.

⁵⁸ M. SKŘIVÁNEK, *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*, Litomyšl, 2009, s. 380.

⁵⁹ *Tamtéž*, s. 387.

⁶⁰ Dekret prezidenta republiky č. 121/1945 Sb., o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory.

⁶¹ Povolnými stranami v Národní frontě byly Československá strana národně socialistická, Československá strana lidová, Československá strana sociálně demokratická a Komunistická strana Československa.

⁶² Volby v Litomyšli vyhráli národní socialisté (1418 hlasů), druzí skončili komunisté (1270 hlasů) a třetí lidovci (1079 hlasů). V litomyšlském okrese vyhráli lidovci (7995 hlasů), na druhém místě opět komunisté (7109 hlasů)

Okresní národní výbor oficiálně vznikl 8. června 1945 a stejně jako v MNV i tady byly zastoupeny všechny povolené politické strany. Předsedou ONV se stal doktor Josef Šperl. Na konci září 1945 se konalo shromáždění volitelů do Prozatímního Národního shromáždění, mimo jiné bylo pozměněno členství ONV. Od této doby je zřetelná rostoucí úloha KSČ. ONV dohlížel zejména na bezpečností záležitosti, očistu veřejného života, osidlování pohraničí a s tím spojený odsun Němců, obnovu hospodářství, zdravotnictví apod. Květnové volby v roce 1946 ovlivnily také složení ONV, kdy byl předsedou zvolen člen lidové strany Alois Šnévajs.⁶³

2.3 Vymezení okresu Litomyšl

Litomyšlský politický okres byl zřízen již v roce 1850 a tvořily jej dva soudní okresy – Litomyšl a Polička. Do obvodu soudního okresu Litomyšl patřily obce někdejšího zámeckého panství (44 obcí), obce bývalého panství města (osm obcí) a devět obcí z bývalého panství Lanškroun, Polička a Nové Hrady. Celý okres tedy tvořilo 61 obcí. Po reorganizaci okresů v roce 1855 zůstal politický okres Litomyšl omezen pouze na soudní okres Litomyšl. V tomto uspořádání fungoval až do roku 1938.⁶⁴

Po přijetí Mnichovské dohody v září 1938 byla řada obcí připojena k tzv. sudetské župě a pod pravomoc landrátu ve Svitavách. Jednalo se celkem o 13 obcí a osad. V období Protektorátu, konkrétně v roce 1940, byl zrušen okresní úřad v Poličce a k politickému okresu Litomyšl bylo připojeno 12 obcí. V této podobě trval okres až do konce druhé světové války v roce 1945 a došlo k obnovení území politických okresů před přijetím Mnichovské dohody. Došlo pouze k jedné změně, a to k nahrazení okresního úřadu okresním národním výborem.

V roce 1949 bylo pět obcí přičleněno k novému okresu Svitavy a tři obce k okresu Polička. Naopak byla nově přičleněna obec Chotěšiny. Nový okres Litomyšl zahrnoval 51 obcí a v této podobě fungoval až do svého zrušení 1.7.1960, kdy jeho větší část včetně Litomyše připadla k okresu Svitavy, menší k Ústí nad Orlicí.⁶⁵

a třetí národní socialisté (4198 hlasů). Srov. M. SKŘIVÁNEK, *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání.*, Litomyšl, 2009 s.408.

⁶³ M. SKŘIVÁNEK, *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*, Litomyšl, 2009, s. 395.

⁶⁴ Jindřich RŮŽIČKA a kol., *Okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli: Průvodce po archivních fondech a sbírkách*, Hradec Králové, 1973 s. 41.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 191.

3 Trestní nalézací komise Litomyšl

Představitelé ONV v Litomyšli jmenovali na základě malého retribučního dekretu trestní nalézací komisi, jejíž fungování začalo v listopadu 1945. Činnost TNK trvala do roku 1948 a během tohoto období působily čtyři komise, které projednaly 553 případů. Většinu případů provinění proti národní cti řešily dvě komise, které se skládaly z pěti členů. První měla tři náhradníky, ale náhradníci komise druhé nejsou v archivních spisech uvedeni, stejně jako politická příslušnost jejich stálých členů.

První komise se skládala z následujících členů – jejím předsedou byl JUDr. František Podlešák. Za KSČ byl zvolen Jan Šír. Československou stranu lidovou reprezentoval Jan Rejman a Otakar Kodytek (náhradní člen). František Bárta a Josef Holomek (náhradní člen) byli navrženi Československou stranou národně socialistickou a schváleni ONV. Poslední zastoupenou politickou stranou byla Československá sociální demokracie, za kterou byli zvoleni Karel Bér a jako náhradník Václav Loukota.⁶⁶ Další komisi tvořili předseda JUDr. Josef Beneš a členové Josef Vacek, Alois Šnévajs a Karel Rejchrt.⁶⁷

V únoru 1948 byla ustanovena třetí komise, která se skládala pouze ze tří členů, a to konkrétně z předsedy Vladimíra Hocke, Jana Famfulíka a Antonína Soukupa. V listopadu stejného roku byla nahrazena poslední komisí, která v Litomyšli fungovala. Jmenována byla ještě v době, kdy fungovala třetí komise, aby bylo urychleno projednávání zbývajících případů, anebo aby některé případy znovu otevřela. Jejím předsedou byl JUDr. Bohumil Skřivánek a členy se stali Josef Dlouhý a Jiří Famfulík. Oproti předchozí komisi měla dva náhradníky reprezentované Josefem a Janem Lněničkovými.⁶⁸

Dohromady komise projednaly podle dostupných trestních spisů 553 případů, ale jejich počet mohl být ještě vyšší. Ne všechny projednané spisy mohly být uloženy ve fondu, se kterým jsem pracovala. Z celkového počtu případů jich bylo 295 zastaveno, což je 53 % ze všech spisů. Důvodem k zastavení případů mohl být nedostatek důkazů⁶⁹, nepřítomnost obviněného nebo přerušení řízení pro neznámý pobyt obviněného. Za zmínku stojí pár výjimečných situací, kdy došlo k pozastavení případů. Řízení s Ladislavem Hájkem z dubna 1947, který byl obviněn za členství v Árijské pracovní frontě (dále APF), ale provinilý byl jiný Ladislav Hájek. První

⁶⁶ SOKA Svitavy, f. ONV v Litomyšli, inv. č. 129, Složení ONV a jeho komisí (1945–1948), kart. 5/1.

⁶⁷ *Tamtéž.*

⁶⁸ *Tamtéž.*

⁶⁹ V trestních spisech bylo uvedeno následující: *Řízení se zastavuje pro nedostatek skutkové podstaty trestných činů dle dekretu prezidenta republiky z 27. října 1945 č. 138 Sb.*“ (z analýzy spisů TNK).

zmíněný byl potrestán za čin, který spáchala jiná osoba stejného jména. Komise řízení s obviněným zastavila, protože nakonec neměla dostatek důkazů. Řízení s Janem Klusoněm z Dolního Újezdu bylo v roce 1947 zastaveno, protože obviněný spáchal sebevraždu. Ze všech obviněných bylo 66 % mužů a 34 % žen. Mezi spisy jsem našla také dva anonymní spisy, kde nebylo uvedeno žádné jméno, pouze to, že se případ zastavuje.

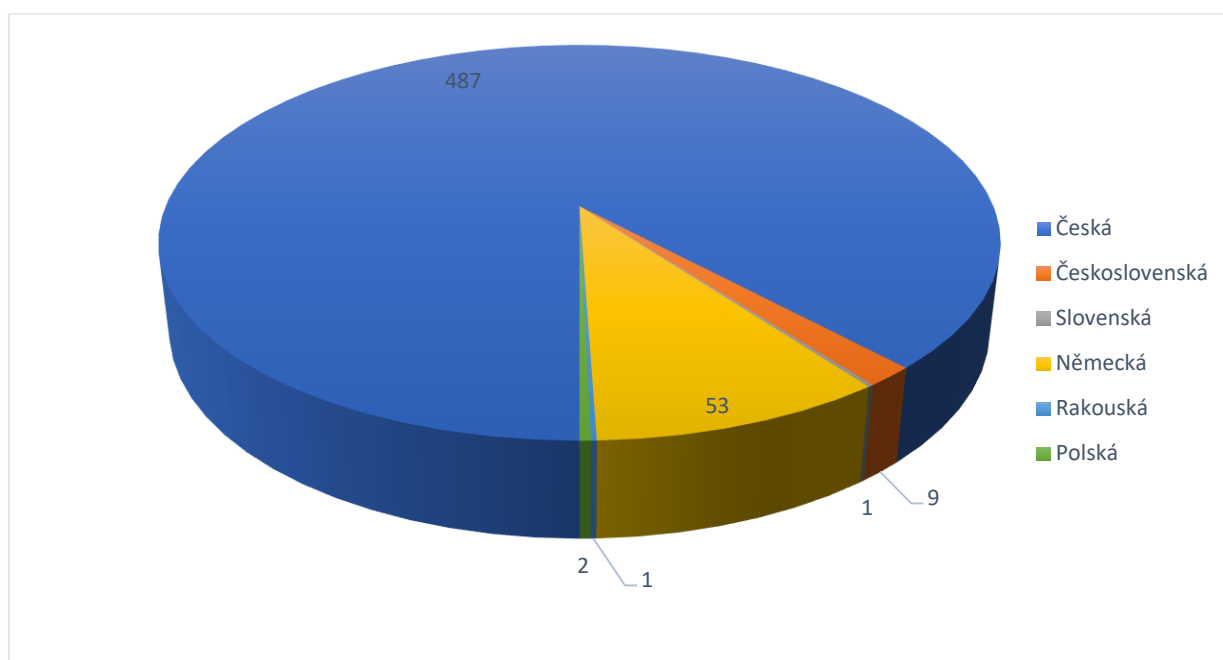
Činnost TNK byla oficiálně ukončena 27. ledna 1949, kdy předseda KNV doručil na ONV v Litomyšli následující oznámení: „*Uvědomuji Vás, že činnost Vašeho dosavadního ONV zaniká – v důsledku vládního nařízení ze dne 18. ledna 1949 o územní organizaci okresů v českých zemích – dnem 31. lednem 1949. Tímto dnem zaniká i činnost všech složek tamního ONV. Dosavadní funkcionáři (předseda i referenti), pokud nebyli jmenováni do zatímního okresního národního výboru, zůstávají ve svých funkcích až do doby, kdy se ujmou svých funkcí noví funkcionáři. O tom buďtež vyrozuměni všichni členové ONV a všechny jeho složky.*“⁷⁰

3.1 Národnostní složení

Většina spisů obsahovala osobní údaje o obviněných, tedy i zmínku o jejich národnosti. Největší zastoupení měla česká národnost, někteří se dokonce přihlásili k národnosti československé. Druhou nejpočetnější skupinu tvořila národnost německá, objevuje se tu také jeden případ rakouské německé národnosti a minimální zastoupení tvořila polská a slovenská. Některé spisy TNK obsahovaly informace o tom, k jaké národnosti se obvinění přihlásili před a po roce 1938. I přesto bylo problematické určit národnost, protože některé spisy nebyly kvalitně vedeny.

⁷⁰ SOKA Svitavy, f. ONV v Litomyšli, inv č. 169, Revizní a trestní nalézací komise – jmenování členů, kart. 11/5.

Graf 1- národnostní složení obviněných

3.2 Obvinění a tresty

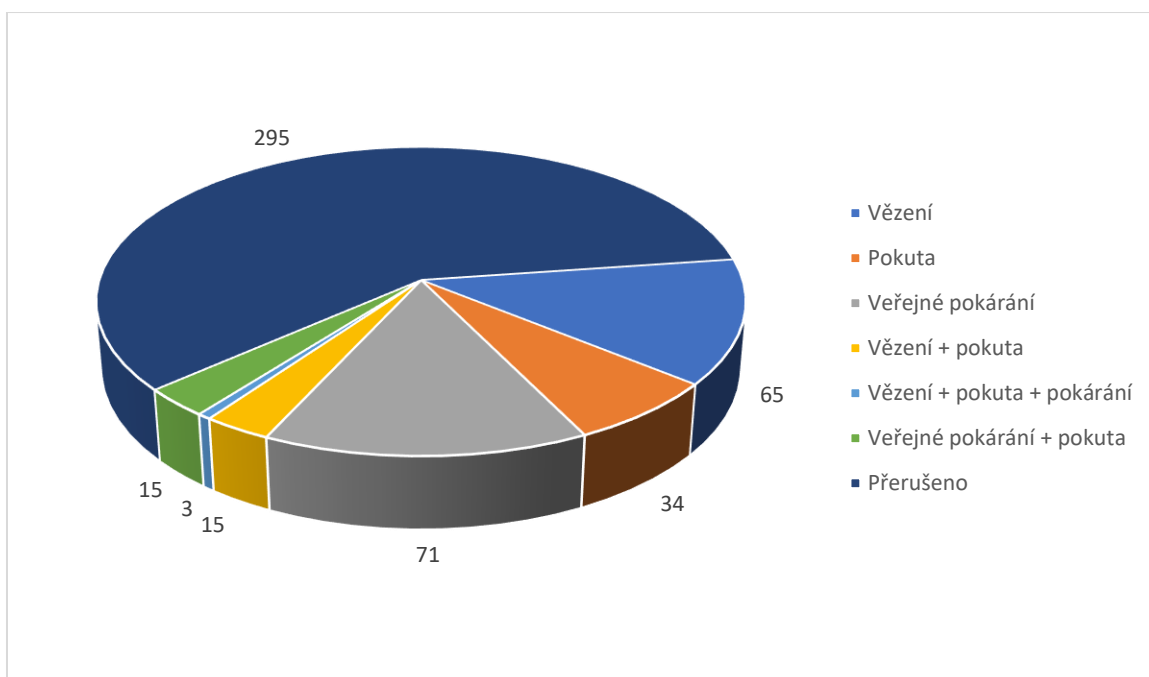
Tresty udělené TNK vycházely z nejrůznějších obvinění. Nejčastějším bylo obvinění na základě druhého bodu směrnice⁷¹, tedy členství ve fašistických organizacích. Árijská pracovní fronta měla ze všech fašistických organizací v okrese Litomyšl nejvíce členů a z celkového počtu případů bylo 30 potvrzených. Obviněný jakožto člen APF podepsal prohlášení, které znělo: „*Přisahám svojí ctí a svým životem naprostou poslušnost a věrnost svému jedinému Vůdci Adolfu Hitlerovi. V případě zrady, nechť mne hnutí trestá všemi prostředky.*“⁷² Někteří se snažili své členství zapřít, ale neuspěli. U prohlášení byla kromě jména uvedena adresa, ale i datum narození, číslo průkazu a vlastnoruční podpis. Na základě těchto informací bylo možné prokázat členství. Kladen byl důraz na to, zda byl dotyčný členem jakékoli fašistické organizace dobrovolně nebo z donucení, kolikrát platil členské příspěvky a účastnil se důležitých schůzí. I když byl členem nedobrovolně, byl většinou potrestán veřejným pokáráním, protože se jeho členství mohlo stát důležitým krokem k získání výhod. Dalšími organizacemi byly Národní obec fašistická (20 případů), Vlajka (sedm případů) a německá strana NSDAP (čtyři případy). Co se týče jakékoli spolupráce nebo styků s Němci, byly trestány případy jako jsou přijetí německé národnosti, využívání potravinových lístků pro Němce, uzavření manželství

⁷¹ Směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. listopadu 1945, ku provedení dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti.

⁷² Z analýzy spisů TNK.

s Němcem. Zajímavým případem v Litomyšli bylo vyvěšení obrazu Adolfa Hitlera a praporu s hákovým křížem v bytě, jehož výsledkem bylo veřejné pokárání v délce 14 dnů. U některých obvinění nebylo možné určit jejich pravdivost nebo zajistit dostatek důkazů, proto byla některá řízení přerušena a nikdy nebyla dořešena.

Graf 2 – tresty udělené TNK Litomyšl

Malý retribuční dekret stanovil druhy trestů, které mohla TNK udělit. Jednalo se o trest vězení po dobu maximálně jednoho roku, pokutu do výše 1 000 000 Kčs a trest veřejným pokáráním. Velmi často se objevovaly kombinace trestů, a proto byla nejvíce udělovaným trestem TNK Litomyšl kombinace vězení a veřejného pokárání. Druhé největší zastoupení měl trest vězení bez veřejného pokárání a maximální výše odnětí svobody v trvání jednoho roku byla udělena celkem třikrát. Celkem 13 % ze všech obviněných dostalo trest v podobě peněžité pokuty, jejíž rozmezí se u TNK Litomyšl pohybovalo v rozmezí od 1 000 Kčs do 100 000 Kčs. V některých případech byl stanoven náhradní trest, pokud obviněný nebyl jakýmkoli způsobem schopen zaplatit pokutu, dostal trest vězení a ve výjimečných situacích bylo uděleno navíc veřejné pokárání.

4 Charakteristika vybraných případů

Trestní nalézací komise Litomyšl projednala velké množství případů, proto není možné věnovat se všem. Vybrala jsem těchto šest případů na základě dostupnosti archivního materiálu a rozdílných provinění – členství v APF, styky se členy NOF, urážení českých spoluobčanů a národní cti, přijetí německé národnosti.

4.1 Případ Augustina Dudychy

Augustin Dudycha se narodil 3. října 1910 v Trstěnici. Živil se jako řezník a uzenář, ale jeho živnost byla během nacistické okupace pozastavena. Před okupací bydlel v Litomyšli, krátce po ní se přestěhoval zpět do Trstěnice a po roce se vrátil zpět do Litomyšle.

Na příkaz vyšetřující komise ONV v Litomyšli ze dne 3. listopadu 1945 byl zatčen. Důvodem byla jeho údajná činnost v Árijské pracovní frontě v letech 1939–1945. Na konci října 1945 bylo Zemským odborem bezpečnosti vydáno prohlášení, ve kterém bylo prokázáno na základě prozkoumání archivu říšského protektora členství Augustina Dudychy v APF. Následně byl podroben výslechu. Uvedl, že v roce 1940 se sešel s Josefem Doubravou a Hájkem (jeho křestní jméno nebylo ve výpovědi uvedeno) v hostinci na Kopečku. Toho večera hostinec navštívilo ještě dalších pět hostů, mezi nimiž byl i jeden jemu neznámý. Právě ten dotyčný mu předložil papír, na který se měl podepsat a na němž se nacházelo již pět podpisů. Jelikož Dudycha nevěděl, o co se jedná, odmítl se podepsat, načež mu muž oznámil, že se může zapsat i za měsíc. Poté podepsal a byly mu stanoveny podmínky, že veškeré jednání je tajné a musí se zúčastnit dvou schůzek, jinak bude vyloučen. Neznámý muž hovořil o české straně, ve skutečnosti všude měli české a německé vlajky s hákovým křížem. O tři měsíce později měl zaplatit poplatek, což odmítl. Podle jeho výpovědi se nezúčastnil žádné schůze, neplatil příspěvky a nedostal legitimaci.⁷³ Tvrdil, že nebyl členem jak organizace, tak spolku a jeho jediný styk se členy APF byl v momentě, kdy svým podpisem potvrdil členství. Neznal nikoho z vedoucích činitelů APF, z jejichž členů znal osobně pouze Doubravu a Hájka, neměl žádnou funkci, nepobíral žádné výhody člena APF. V trestním nálezu stálo, že v době nacistické okupace byl členem NOF a APF v Litomyšli, ale funkcionářem nebyl ani v jedné. Údajně se od roku 1942 scházel ve městě s vedoucím strany NSDAP Bruno Pfeiferem ze Strakova.

⁷³ Z analýzy spisů TNK bylo zjištěno, že legitimaci měl, a to konkrétně APF-2165. Srov. SOkA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 2.

V následujícím roce se oženil s Otílií Fützovou, jenž byla švagrovou zmíněného Pfeifera a jehož navštěvoval v jeho bytě ve Strakově. Využíval jejich příbuzenského vztahu k různým intervencím a často vyvolával spory s hostinským Josefem Tomšíčkem a vyhrožoval mu, že ho nechá zavřít, případně odstranit.

K tomuto případu byli vyslechnuti tři svědci. Dne 13. února 1946 byl vyslechnut Rudolf Mencl, který uvedl, že v březnu 1945 slyšel z okna svého bytu křik na ulici a když vyhlédl ven, viděl Dudychu a hostinského Tomšíčka. Dudycha měl údajně křičet: „*Ty kluku, kdybych tě dostal do rukou, tak tě rozdrťím, kdybych chtěl, tak tě nechám ihned sebrat a budeš prosit se spjatýma rukama.*“⁷⁴ Dále uvedl, že u Dudycha několikrát viděl Němce Bruno Pfeifera a myslel si, že chtěl Tomšíčka udat gestapu, protože byl s Pfeiferem v dobrém vztahu a mohl jeho výhrůžku uskutečnit. O jeho dalších protistátních činnostech nevěděl.

Ve stejný den se k výslechu dostavil sám hostinský Josef Tomšíček. Komisi přiznal, že obžalovaný navštěvoval jeho hostinec od roku 1941 každý den. Návštěvy se konaly v pozdější hodině za tím účelem, že se za jeho nepřítomnosti Dudycha scházel s jeho bývalou ženou Otílií a s Němcem Pfeifrem, který byl švagrem Otílie. Věděl, že Dudycha byl ještě před přijetím Mnichovské dohody v roce 1938 členem NOF a v době okupace u něho našel legitimaci nějakého německého spolku, na které bylo otištěno razítko s hákovým křížem. Od svého bývalého dělníka Jana Chlebouna se v květnu 1945 dozvěděl, že Dudycha všechny nacistické a fašistické legitimace spálil, aby odstranil důkazy o členství. Josef Tomšíček se v roce 1943 s Otílií rozvedl a ona se později provdala právě za Augustina Dudychu, který začal Tomšíčkovi vyhrožovat, že ho udá gestapu. Dále uvedl, že v době heydrichiády vyjadřoval radost nad seznamem popravených Čechů. Jiné okolnosti protinárodní činnosti mu nebyly známy.

Za 14 dní, tedy 27. února 1946, došlo k výslechu posledního svědka Ladislava Holce. Ten ve své výpovědi uvedl, že v létě roku 1943 viděl v hostinci Josefa Tomšíčka Dudychu s Němcem Pfeifrem a hostinský se dostal s obviněným do sporu, protože mu měl údajně vyhrožovat slovy: „*Josefe, dej si na mě pozor, ať se někam nedostaneš!*“⁷⁵ Tuto výhrůžku pochopil Ladislav Holec tak, že chce Dudychu hostinského udat gestapu.

Dne 29. dubna 1946 byl sepsán trestní nález, ve kterém stálo, že Augustin Dudycha je vinen tím, že se od roku 1943, v době zvýšeného ohrožení republiky stýkal se členy APF,

⁷⁴ SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 2.

⁷⁵ *Tamtéž.*

funkcionářem NSDAP, s jehož sestrou se oženil a využíval příbuzenského vztahu mezi nimi k tomu, aby svým spoluobčanům vyhrožoval, projevoval radost nad popravami a vzbuzoval veřejné pohoršení. Byl odsouzen k peněžitému trestu 10 000 Kčs, v případě nezaplacení pokuty byl trest změněn na odnětí svobody po dobu jednoho měsíce a k veřejnému pokárání vyvěšením trestního nálezu na úřední desce ONV a v městě Litomyšl po dobu 14 dnů. Do trestu vězení byla započítána doba od 5. do 15. listopadu 1945, kdy pobýval v zajišťovací vazbě. Měl možnost podat odvolání do osmi dnů, kterého využil.

Odvolání bylo doručeno 28. června 1946, ve kterém uvedl, že celý spor s Tomšíčkem byl zcela osobního charakteru. V listopadu 1943 se oženil s Otílií, jeho bývalou ženou a od té doby se mezi nimi táhl spor, který vyvrcholil jeho křivým svědectvím. Prý při každé příležitosti prohlašoval, že se mu musí pomstít a nesmí být v manželství šťastný. Došlo ke sporu a Dudycha vyhrožoval, že ho zbije, pravděpodobně tak jednal v rozčilení. Tvrdil, že není pravda, že se od roku 1943 stýkal s funkcionáři NSDAP a APF. Členy APF prý neznal, nebyl s nimi v kontaktu. Styk s Pfeiferem popřel, jednalo se pouze o návštěvy osobního charakteru – byl švagrem jak Dudychy, tak jeho ženy. Pfeifer mu měl pouze slíbit obnovu živnosti, pokud jeho žena přijme německé občanství, ale oba jeho nabídku odmítli. Podotkl, že kdyby nebyl dobrým Čechem a chtěl by spolupracovat s Němci, nikdy by nenechal svoji živnost zavřít. Po uzavření živnosti měl být nasazen na práci do dolů, ale nechal se zatknout, odvézt na kriminálku do Pardubic a podrobil se lékařské prohlídce. Na základě výsledků byl uznán neschopným pro výkon práce v dole. Pfeifer prý navštěvoval Tomšíčkův hostinec častěji než on, dostával zde láhev likéru a uzeniny. Tomšíček o Pfeiferovi tvrdil, že je nejlepší z rodiny, možná proto, že mu zajistil provozovat hostinec bez odborné způsobilosti. V roce 1941 jako Tomšíčkův host tvrdil za přítomnosti Pfeiferovy manželky, že Němci válku prohrají. Nikdy se proti Tomšíčkovi nevyjadřoval, nechtěl ho odstranit, i když věděl, že spolu s dělníkem Chlebounem poslouchá zahraniční rozhlas. Prohlásil, že celý případ byl pouhou pomstou ze strany Tomšíčka a žádal o přezkoumání celého případu, protože jakožto obviněný nebyl dostatečně vyslechnut.

Komise zemského národního výboru v Praze zrušila 30. července 1946 trestní nález a požádala o doplnění nového rozhodnutí trestní nalézací komisí ONV v Litomyšli. Důvodem bylo, že obviněný byl nedostatečně vyslyšen, předvolán byl k výslechu pouze jednou, a to kvůli své činnosti v APF.

Trestní nalézací komisi byl 10. října 1946 doručen dokument, který potvrzoval činnost Augustina Dudychy vůči APF. Obviněný na základě výpisu organizace přispěl na německý

červený kříž 25 korun, byl spolehlivým členem APF, ale jinak organizačně nepracoval a nevykonával službu.

Dne 4. března 1947 byl uveřejněn nový trestní nález, který se od předchozího nijak nelišil. Obžalovanému byl vyměřen stejný trest jako před odvoláním. Po důkladném šetření bylo potvrzeno, že Augustin Dudycha byl členem APF a toto obvinění bylo doplněno členským průkazem opatřeným vlastní fotografií. Na základě výslechu svědků trestní nalézací komise zjistila, že byl členem výše zmíněné organizace, stýkal se s jejími členy, udržoval styky s Němci a využíval těchto známostí. Opět získal možnost se odvolat, čehož využil.⁷⁶

Komise zemského národního výboru 4. září 1948 odvolání zamítla a trestní nález o vině i trestu byl potvrzen. Jediným nedopatřením trestního nálezu bylo, že jeho manželka nebyla sestrou Němce, ale jeho švagrovou, což ale nemělo vliv na míru Dudychova provinění. Prokázán byl styk s Němcem Pfeiferem i v době, kdy s ním nebyl v příbuzenském poměru. V důsledku vyhlášení amnestie na základě usnesení vlády ze dne 18. června 1948 nebyl uložený trest vykonán. Rozhodnutí bylo doručeno na ONV v Litomyšli 21. června 1948.⁷⁷

4.2 Případ Jana Bouška

Jan Bouška se narodil 5. května 1905 na Františkách, ale již v době okupace byl obyvatelem obce Budislav. Dne 10. května byl zatčen a odvezen do zajišťovací vazby, protože na základě výpovědi svědka Bohumila Souška vyhrožoval svým spoluobčanům gestapem, přikláněl se k Němcům, které vychvaloval a Čechy opovrhoval. Během okupace se stal členem obecní správní komise v Budislavi, což jeho kolegové brali s humorem a on jim v případě dalšího urážení vyhrožoval udáním na gestapo.

Do zápisu vyšetřující komise MNV v Litomyšli dne 5. června 1945 obžalovaný uvedl, že v době, kdy byl zatčen hostinský Jan Netolický, byl u něho v hostinci a jeho žena s dcerou mu sdělily, že vědí, kdo podal udání na obyvatele Budislavi v době atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Měly mu říct, že to byl pan Karel Fiedler, starosta obce Budislav. Vyvracel domněnku, že vyhrožoval sousedovi Václavu Rožkovi gestapem nebo tím, že ho vyžene z jeho domu. Nebyl členem žádné fašistické organizace, neměl s nimi žádné styky, byl členem pouze Národního souručenství a do Litomyšle jezdil pouze z důvodu

⁷⁶ Znění odvolání nebylo mezi dochovanými spisy v případě Augustina Dudychy.

⁷⁷ SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 2.

návštěvy lékaře. Výrok „*Čecháčkové mizerní, všechno chtěli sežrat sami, kdo mohl kradl a dnes na úřadech s Němci je docela jiné jednání*“⁷⁸ prý nikdy neprohlásil, ani nevyhrožoval gestapem, pokud někdo něco řekne proti obecní správní komisi. Nikdy nikoho neudal, nebyl ve spojení s udavačem a všechny obvinění proti němu byla vznesena neprávem. Po sepsání protokolu byl ve stejný den propuštěn ze zajišťovací vazby. Během vyšetřování bylo 26. března 1946 zjištěno, že se obviněný Jan Bouška po dobu okupace stýkal s Janem Netolickým, který byl funkcionářem NOF a členem Vlajky. Svým chováním mezi spoludělníky dával důvod k veřejnému pohoršování, sympatizoval s Němci, ale nikdy nikoho neudal.

Trestní řízení proběhlo 18. dubna 1946, kterého se Jan Bouška nezúčastnil a proběhlo v zastoupení JUDr. Janem Nájemníkem, který požádal o vyslechnutí svědků Františka Tomšu, Josefa Kotěnovského, Josefa Zindulku a Josefa Křivky. Všichni jmenovaní byli zaměstnání jako dělníci v Budislavi a pracovali spolu s obviněným. Josef Kotěnovský uvedl, že byl s Bouškou denně v kontaktu a ten nikdy nemluvil ve prospěch Němců, jednou měl dokonce prohlásit, že Německo válku prohraje. Údajně se v obci říkalo, že je Bouška členem Vlajky, ale Kotěnovský o ničem nevěděl. Další svědek Josef Zindulka bydlel nedaleko obviněného, ale nikdy spolu nevedli rozhovory o politice, proto neměl důvod pochybovat o jeho národní spolehlivosti. V březnu 1945 viděl na jeho zahradě tři partyzány, ptali se ho na cestu a dostali od Boušky nějaké jídlo. Není si jistý, zda se vídali častěji nebo byli v pravidelném spojení. Josef Křivka potvrdil návštěvu dvou partyzánů a jednoho ruského zajatce na Bouškově zahradě v březnu 1945 a mělo se jednat o náhodné zastavení partyzánů. Nemohl potvrdit, že by v jeho přítomnosti Bouška projevil náklonost k Německu.

Pět dní po vyslechnutí všech svědků byl vyhlášen rozsudek o vině Jana Boušky. Provinil se tím, že v roce 1941, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky, se dopustil nepřístojného jednání, urážející národní cítění českého lidu tím, že před Bohumilem Souškem, Janem Veselíkem a dalšími osobami terorizoval výhrůzkami německými úřady své spoluobčany. Před svědkem Bohuslavem Souškem pronesl několik urážek o Češích a dopustil se veřejného pohoršení. Byl odsouzen k trestu vězení v trvání tři měsíců a k veřejnému pokárání vyvěšením trestního nálezu v obci Budislavi po dobu deseti dnů. Do trestu vězení se započítala doba od 10. května do 6. června 1945, kterou strávil v zajišťovací vazbě. Rozsudek byl odůvodněn tak, že výše uvedeným svědkům vyhrožoval gestapem, pokud se budou smát a křivě mluvit proti jeho osobě, byl členem správní komise, jejíž předsedou byl Jan Netolický (člen Vlajky) a

⁷⁸ SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 1.

obviněný výhrůžky užíval s tím, že spoléhal na jeho pomoc. Proti rozhodnutí komise bylo možné podat odvolání do osmi dnů po doručení rozsudku k zemskému národnímu výboru.⁷⁹

Možnosti odvolání Bouška využil 25. května 1946 a uvedl, že nebyl vyslechnut svědek František Tomša, kterého uvedl v obhajobě. Tvrdil, že výpovědi svědků Souška, Veselíka a Rožka byly učiněny ze zaujatosti proti jeho osobě a na základě osobních sporů, které mezi sebou měli. Výpověď svědka Souška prý nebyla věrohodná a během řízení ji změnil. Poprvé uvedl, že Netolický sám prohlásil, že pokud budou správní komisi kritizovat, zavolá a přijede gestapo. Napodruhé řekl, že pokud dojde k podobné situaci, on sám bude tohoto názoru a zavolá gestapo. Zmínka o tom, že Bouška jezdil do Litomyšle z důvodů styků s fašistickými činiteli byla také nepravdivá, jelikož do Litomyšle jezdil kvůli návštěvě lékaře. Nakonec prohlásil, že se nedopustil žádného provinění proti cti, udělený trest je příliš krutý a on byl již krutě potrestán v zajišťovací vazbě. Požádal o zrušení trestu, pokud by to nebylo možné, chtěl snížit trest na dobu odpykanou v zajišťovací vazbě a upustit od veřejného pokárání. K odvolání byl později přidán dodatek, který se týkal svědků Jana Rožka, který během řízení zemřel a Jana Veselíka mladšího. Právě druhý jmenovaný byl při přelíčení znovu vyslechnut, protože v době, kdy bylo Bouškovi doručeno oznámená o přijetí do správní komise, nebyl přítomen, jelikož pracoval v okresním lomu v Budislavi. To bylo potvrzeno okresním lomem v Budislavi. V případě svědka Jana Veselíka mladšího se mělo jednat o křivé svědectví, a proto obvinění Jan Bouška podal trestní oznámení pro zločin podvodu křivým svědectvím u státního zastupitelství v Chrudimi.

Od podání odvolání byl případ nejspíš odložen, více dokumentů nebylo v archivu dochováno. Je však možné, že se jím komise zabývala až později, jelikož dochované dokumenty jsou až z roku 1948, kdy došlo k výslechu dalšího svědka.

Na předvolání se na Okresní národní výbor v Litomyšli 8. června 1948 dostavil další svědek Václav Kovář, který za okupace pracoval spolu s Janem Bouškou, Bohumilem Souškem i Janem Veselíkem. Pamatoval si den, kdy byl obviněný přijat do správní komise a potvrdil, že si ostatní kolegové dělali legraci z toho, že bude zastávat takovou funkci. Neslyšel žádnou poznámku nebo výhrůžku gestapem ze strany Bouška, ale nemůže potvrdit, zda byl přítomen Jan Veselík mladší, jelikož všichni pracovali daleko od sebe, může potvrdit pouze to, že tam byl jeho otec Jan Veselík starší.

⁷⁹ SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 1.

V rámci vyšetřování spojeného s odvoláním velitel stanice SNB vrchní strážmistr Dočkal 27. října 1948 oznámil, že se v Budislavi nepodařilo nic vyšetřit a sám Bouška při vyšetřování řekl, že ho Soušek za okupace udal, ale již si nepamatuje, za co to bylo.

Posledním dokumentem bylo rozhodnutí o odvolání, které vydal Krajský národní výbor v Pardubicích dne 25. března 1949. Odvolání bylo zamítnuto jako bezdůvodné a komise trestní nález potvrdila. U státního zastupitelství v Chrudimi bylo zjištěno, že proti svědkovi Janu Veselíkovi mladšímu nebylo vedeno žádné trestní řízení pro zločin podvodu křivým svědectvím. Trestní odvolací komise KNV pozměnila výrok trestu a uložila pouze trest veřejného pokárání. Rozhodnutí bylo konečné, ale trest nebyl vykonán v důsledku usnesení vlády ze dne 18. června 1948 o amnestii.⁸⁰

4.3 Případ Jana Zbožíka

Jan Zbožínek se narodil 7. dubna 1902 v Brodku u Přerova. V období druhé světové války bydlel v Chotovicích (okres Litomyšl), ale po jejím skončení působil profesně v Kadani. Trestní řízení s obviněným začala TNK v Litomyšli a během něj spolupracovala s ONV v Kadani.

Případ Jana Zbožíka začala trestní nalézací komise projednávat 29. března 1946 výslechem svědka Jana Rožka. Ten ve své výpovědi uvedl, že v roce 1942 byla u něho provedena hospodářská kontrola obilí za účasti obviněného jako vedoucího kontroly, jednoho četníka a dalšího člena hospodářské kontroly. Jan Zbožínek prováděl důkladnou kontrolu, při které se choval hrubě a zahrnoval do ní produkty, které do ní nepatřily.⁸¹ Prohlídka byla vykonána na podzim a v březnu 1943 byl svědek předvolán do Pardubic a následně do Prahy na Pankrác.⁸² Trest udělený v Praze vykonával v Německu a v září 1944 se vrátil domů. Jak uvedl ve své výpovědi, při pobytu v Německu utrpěl poškození na svém zdraví i majetku.

Necelý měsíc, než došlo k výsledku obviněného, dostavil se k výpovědi další svědek Jindřich Kudrna. Potvrdil hospodářskou kontrolu v obci v roce 1941, která namátkou zjišťovala

⁸⁰ SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 1.

⁸¹ Při provádění kontroly vážil veškeré obilí, nevyčištěné obilí a také chléb, který nepodléhal jeho kontrole. Kladl velký důraz na obilí, které nebylo nahlášené nebo bylo přebytečné, případně ho měl hospodář vypůjčené od jiného hospodáře. V některých případech došlo podle výpovědi svědků k chybnému přepočtu Janem Zbožíkem za účelem ostatním uškodit.

⁸² Ve výpovědi u okresního soudu v Litomyšli v dubnu 1948 upřesnil, že kriminální policii v Pardubicích navštívil dvakrát. Poprvé s ním byl pouze sepsán protokol kvůli závadnému obilí, které nebylo nahlášeno a poté mohl odejít domů. O pár týdnů později se do Pardubic dostavil znovu, zde se dozvěděl, že se má hlásit v Praze na Pankrác. V Praze pobyl ve vězení 3 dny, následně byl postaven před zvláštní německý soud a odsouzen na 3 roky do vězení. Ještě ten den byl trest snížen na dva a půl roku.

vymlácené obilí. On sám při kontrole přítomen nebyl, ale z vlastní zkušenosti mohl potvrdit, že se obviněný při kontrole nechoval vhodně a byl hrubý. O zabaveném obilí pana Jana Rožka a o nákupu obilí od přátel se dozvěděl až po skončení kontroly. Přátelská výpůjčka se mu stala osudnou a celá obec byla překvapena, když byl Jan Rožek v roce 1942 německým soudem odsouzen. Podle jeho tvrzení se Rožek po odpykání trestu vrátil domů ve značně horším zdravotním stavu. Na závěr dodal, že v obci bylo mnoho osob postiženo pokutou, ale zda to bylo na základě udání obviněného, nemohl přesně potvrdit.

V květnu 1946 byl u výslechu třetí svědek Jan Čermák. Ve své výpovědi uvedl, že i on byl podroben kontrole a došlo k chybnému přepočtu Janem Zbožíkem. On sice formulář s chybným přepočtem nepodepsal, ale bylo mu doručeno předvolání do Pardubic na kriminální policii. U výslechu v Pardubicích mu bylo dáno za vinu, že je škůdcem národa a veřejnosti zatajil okolo 850 kilogramů obilí. Zůstal dva dny ve vazební věznici a poté byl převezen do Prahy na Pankrác. Po deseti dnech byl postaven před soud. Jeho soukromý obhájce dokázal chybnost přepočtu obilí a Jan Čermák byl z Pankráce propuštěn a předán okresnímu úřadu v Litomyšli. Vyměřili mu pokutu 21 000 korun, 124 dní vězení a celého jeho rodině i jemu samotnému byl zabaven nemovitý majetek. Potvrdil, že jednání Jana Zbožíka bylo loajální k Němcům, choval se hrubě a jednal tak, aby se zavděčil okupantům.

Dne 3. června 1946 byl k výslechu předvolán obviněný Jan Zbožínek. Ve své výpovědi uvedl, že koncem roku 1940 byl přidělen k hospodářské kontrole u okresního úřadu v Litomyšli. O rok později byli všichni členové kontroly povoláni na schůzi shromáždění do Pardubic, kde jim bylo oznámeno, jakým způsobem bude prováděna kontrola veškerého obilí, mouky a všech potravin u zemědělců. Do protokolu mělo být uvedeno, kolik obilí má rolník v zásobě, kolik odevzdal a ohlásil, dokonce museli uvést výměru pozemků i osevní plochu. Zápisy měly být prováděny přesně, na předem předtištěné formuláře, které byly vyplňovány na místě. Na zápisy přísně dohlížela německá kontrola. Podle těchto příkazů prováděl kontrolu v litomyšlském okrese v roce 1941 celkem u deseti případů. Kontrola měla být vždy provedena u dvou rolníků, kteří podle soupisu na obecním úřadě dané obce nahlásili nejvyšší výnos z hektaru. Jednalo se o první hospodářské kontroly na obilí, které se tehdy začaly provádět a nikdo neměl potřebné informace ani zkušenosti. Na kontrolu u rolníka Jana Rožka si pamatoval. Byl s ním sepsán formulář a jako u všech ostatních byl předložen zásobovacímu oddělení, konkrétně doktoru Řehákovi. Jak se s formuláři nakládalo dál, nevěděl. Nepamatoval si, že by u Rožka našel v sýpce schovaný nějaký oves. Množství, které našel, měl Rožek odevzdat a nebylo rozlišeno mezi ukrytým a nahlášeným obilím a údajně se mělo jednat o chybné

pochopení, kdo má odevzdat, protože do spisu bylo započítáno veškeré obilí. Nebyl si ani vědom, že by se choval horlivě a hrubě. Prohlásil, že se cítí nevinným.

V červenci 1946 se k výsledku dostavil poslední svědek JUDr. Ladislav Řehák, který pracoval jako vedoucí vyživovacího a kontrolního oddělení okresního úřadu v Litomyšli. Charakterizoval Jana Zbožíka jako svědomitého úředníka se smyslem pro pořádek, přesnost a spravedlnost. Byl však podle něj velmi uzavřený, nekomunikativní, velmi přísný, ale ne zlý. Nevyloučil, že by konal službu příliš horlivě ve prospěch Němců.

Po výslechu všech svědků došla trestní nalézací komise k závěru. Jan Zbožínek byl 10. prosince 1946 odsouzen k trestu vězení po dobu tří měsíců a k peněžitému trestu 30 000 Kčs, v případě neodpykání trestu a zaplacení pokuty, měl být odsouzen k trestu vězení tří měsíců.⁸³ Na základě provedených šetření bylo zjištěno, že provinilý projevoval horlivost při provádění hospodářských kontrol a tím napomáhal válečnému úsilí okupantů. Podle svědeckých výpovědí Jindřicha Kudrny, Jana Rožka a dalších bylo prokázáno, že provinilý se snažil během provádění kontrol donutit rolníky k odvedení největšího množství obilí a v případě objevených nesrovnalostí učinil na jmenované udání, po kterém následovalo stíhání a trest. Jan Zbožínek byl ve své funkci sice nucen provádět kontrolu, ale při nesrovnalostech mohl něco nenápadně přehlédnout, což neudělal. Z toho vyplývalo, že z úmyslu nebo obavy prospíval okupantům a plnil přesně dané příkazy. Proti rozsudku komise mohl podat odvolání do tří dnů.

Odvolání bylo na základě doložených spisů sepsáno až 7. dubna 1947 zemským národním výborem v Praze. Obviněný namítl, že nebyl komisí ústně vyslyšen a žádal o možnost vyjádřit se osobně k celému případu. Nebyl si vědom, že by jeho úřední činnost jako kontrolního orgánu vzbudila veřejné pohoršení, protože za celou dobu jeho působení se neobjevily žádné námítky mimo svědecké výpovědi Jana Rožka, Jindřicha Kudrny a Jana Čermáka. U okresního národního výboru v Kadani⁸⁴ byla dne 29. září 1948 sepsána další výpověď obviněného, ve které se vyjádřil k obviněním ze strany výše uvedených svědků. K výpovědi Jana Rožka uvedl, že si nebyl vědom hrubého a horlivého chování, jednal tak jak mu bylo nařízeno a prováděl kontrolu všeho, co měl předem vypsáno ve formuláři. Vyplněné formuláře odevzdal tentýž den panu doktorovi Řehákovi do Litomyšle a co se s nimi dělo dál,

⁸³ SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 15.

⁸⁴ Jan Zbožínek vykonával v Kadani stejnou činnost jako u okresního úřadu v Litomyšli. Z doložených dokumentů není patrné, zda se dobrovolně přestěhoval do Kadaně anebo sem byl příslušným úřadem povolán. Na konci roku 1948 vykonával u ONV v Kadani funkci hospodářského tajemníka. Srov. SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 15.

nevěděl. Celou výpověď Jana Rožka označil za nepravdivou. Svědecká výpověď Jindřicha Kudrny byla také označena za nepravdivou, protože sám svědek se kontroly u Jana Rožka nezúčastnil, tudíž nemohl vědět, co se tam stalo. Jeho udání mělo být postaveno na domněnkách a informacích, které slyšel od ostatních lidí. Obviněný u něho navíc kontrolu neprováděl, takže nemohl potvrdit jeho chování. Ve svědectví Jana Čermáka potvrdil kontrolu v roce 1941, kterou prováděl tak, jak mu bylo určeno, ne tak, jak si pan Čermák přál. To, že byl svědek později odsouzen německým soudem pro špatné nahlášení sklizně nebylo jeho vinou, ovšem vinou špatného propočtu sklizně, který museli podle přesně daných instrukcí provést. Na jeho potrestání neměl žádný vliv.

Dne 10. listopadu 1948 byl trestní nalézací komisí byl opět vynesena rozsudek v případě Jana Zbožínka. Trest byl totožný s tím, kterým byl vynesena v roce 1946. Obviněnému bylo kladeno za vinu, že se v době okupace choval hrubě při provádění hospodářských kontrol, čímž napomáhal okupantům. Obviněný se hájil tím, že nebyl přísný a kontroly prováděl tak, jak mu bylo nařízeno. Jeho obhajoba byla vyvrácena svědeckými výpověďmi pana Rožka, Kudrny, Čermáka. Bylo zjištěno, že obviněný u nich skutečně prováděl kontroly hrubým způsobem a při nalezených nesrovnalostech je jmenovitě udal, přičemž pak byli stíháni a potrestáni. Podle trestní nalézací komise nemusel obviněný provádět při nesrovnalostech oznámení, ale mohl být při kontrole přístupnější a mohl něco přehlédnout. Mělo být patrné, že příliš přesně plnil rozkazy a jednal ve prospěch okupantů. Na základě provedeného šetření dospěla komise k tomuto rozhodnutí.⁸⁵

4.4 Případ Marie Šmídové

Paní Marie Šmídová se narodila 20. června 1892 v Litrbáších rodičům německé národnosti a v dětství navštěvovala německou školu. Provdala se za Jana Šmída (Schmida), který byl také německé národnosti, ale podle její výpovědi u trestní nalézací komise v Litomyšli vystupoval vždy jako Čech. Z doloženého záznamu o její osobě vyplývá, že dne 13. srpna 1940 jí byl vystaven průkaz o německé státní příslušnosti a přijala německé občanství. Krátce po okupaci ji s manželem přišel navštívit Němec Vilém Münch a údajně sepisoval všechny občany německého původu. Sama obviněná nebyla přítomna, u zápisu byl pouze její manžel. Zda podepsal nějakou přihlášku, nevěděla. Po celou dobu okupace pobírala potravinové lístky pro

⁸⁵ SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 15.

české občany a nikdy nebyla členkou NSDAP. Během války pracovala v kasárnách německé branné moci, a i když byla německé státní příslušnosti, nikdy neměla žádné výhody.

I přes její výpověď u trestní nalézací komise, poslali zástupci místního národního výboru 11. července 1946 zprávu, ve které uvedli, že obviněná Marie Šmídová dávala najevo svoji příslušnost k německé národnosti a využívala ji ve svůj prospěch. Přihlásila se k německé příslušnosti bez nátlaku okolí, protože sympatizovala s Němci a sama byla německého původu. Její přihláškou mělo dojít k urážce národního cítění českého lidu. K takovému závěru z prošetření došli zástupci místního národního výboru na žádost komise ONV v Litomyšli.

Trestní nalézací komise došla dne 11. listopadu 1946 na základě provedeného řízení k závěru, že Marie Šmídová je vina, protože v době ohrožení republiky dávala najevo svou příslušnost k německé národnosti, využívala všech výhod pro Němce a tím se dopustila provinění podle dekretu prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. Obviněné byl udělen trest v podobě 1 000 korun, v případě nezaplacení pokuty by byla odsouzena k trestu vězení v trvání sedmi dní a veřejného pokárání vyvěšením trestního nálezu na úřední desce v Litomyšli po dobu 14 dní.⁸⁶

Zemský národní výbor dne 17. ledna 1947 přijal odvolání, ve kterém se hájila tím, že celé obvinění trestní nalézací komise bylo učiněno na základě zápisu MNV v Litomyšli a žádný jiný poklad komise neměla. Uvedla, že komise dokonce nevyslechla žádného svědka a celé sdělení MNV vycházelo z prostých úvah. Potvrdila, že byla německého původu, provdala se za muže německé příslušnosti, ale jelikož žili v českém prostředí, nikdy nevystupovali jako Němci a její manžel byl členem městského zastupitelstva v Litomyšli. Za nepravé označila obvinění, že využívala svůj původ k výhodám. Kdyby tomu tak bylo, jistě by se našel nějaký svědek, který by proti ní vystoupil, ale nikdo z obyvatel města žádné udání nepodal. Jak již oznámila u trestní nalézací komise, tak i v odvolání uvedla, že nebyla členkou strany NSDAP. S Němci pracovala, protože mezi ně byla za okupace pracovně nasazena, tato činnost z ní ale nemohla udělat vyznavačku „nacistické víry“. Z toho vyplývalo, že její chování nemohlo vzbudit jakékoli pohoršení mezi českým obyvatelstvem, protože si na ni nikdo nestěžoval. Na závěr podotkla, že za své neexistující provinění byla potrestána, protože byla v červenci 1945 odsunuta do Německa, přišla o veškerý majetek a jako práce neschopná vdova si s námahou vydělala na nejnужnější živobytí, tudíž by jí uložený trest postihl velmi tvrdě.

⁸⁶ SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 13.

Projednávání případu pokračovalo v roce 1948, protože komise ONV potřebovala zprávu MNV z roku 1946 doložit důkazy. Byly potvrzeny údaje, které uvedla ve svém odvolání (německý původ, výchova a škola). Jako důkaz o provinění bylo předloženo následující: při nakupování prý chtěla uplatnit přednostní právo před českým obyvatelstvem, čím jej urážela. Když se v rádiu hlásilo, že německá armáda vítězí, projevovala veřejně radost (tuto informaci více specifikovala sousedka Marie Višková). Po dobu okupace se měla stýkat pouze se ženami německého původu, čímž bylo patrné, že se přihlásila k německé národnosti bez nátlaku. Na žádost okresního národního výboru bylo zjištěno, že se při sčítání lidu v roce 1930 přihlásila k české národnosti.

Na předvolání dne 23. srpna 1948 se dostavila Marie Višková, jakožto jediný svědek v celém případě. Uvedla, že spolu s obviněnou neměly dobrý vztah. Když jednou hlásili v rádiu vítězství německé armády, měla se Marie Šmídová usmívat, ale prý nemohla potvrdit, zda to bylo kvůli zprávě nebo se jí pouze vysmívala. Nic jiného proti její osobě dodat nemohla, nebyla si vědoma žádného protičeského vyjadřování ani toho, že by se obviněná zastávala okupantů.

O tři dny později se k samotnému vyjádření MNV v Litomyšli vyjádřila sama obviněná. Potvrdila vše, co již předtím uvedla, ale vyvrátila skutečnost, že by někdy projevila radost nad vítězstvím německé armády. S paní Marií Viškovou údajně nikdy nemluvila. Zároveň neměla být pravda, že by se stýkala pouze s německými ženami, naopak pracovala výhradně s českými spolupracovníky. Zpráva MNV nebyla podložena žádnými důkazy.

Zda bylo jejímu odvolání vyhověno a byla zproštěna viny není jasné, jelikož v dochovaných dokumentech chybí vyjádření TNK a zemského národního výboru k odvolání a uložení nového trestu. Je možné, že byl případ pro nedostatek důkazů pozastaven, ale zároveň mohlo dojít k udělení trestu, jelikož se jednalo o obyvatelku Československa, která se dobrovolně přihlásila k německé státní příslušnosti.

4.5 Případ Marie Venturové

Provinění Marie Venturové, narozené 2. května 1917 v Litomyšli, začala TNK projednávat 28. května 1945, kdy se obviněná dostavila k výslechu. Zde bylo zjištěno, že byla členkou fašistickou strany od roku 1939. Uvedla, ale že to udělala pouze z jednoho důvodu, že představitel NOF Eduard Linhart jí slíbil, že pokud by vstoupila do strany, pomohl by jí zajistit byt. Jednalo se o byt po vystěhovaných židech. O rozřazování židovských bytů a jejich majetku rozhodoval řídící Beitl⁸⁷. Eduard Linhart obviněnou často navštěvoval, stejně tak ona jeho a slíbil jí nábytek po židech, za který zaplatila 1750 korun. Nejednalo se pouze o osobní schůzky, protože se jí často vyptával na různé osoby z okolí, po kterých pátral a vyvíjel nátlak, aby její dítě navštěvovalo německou školu. Linhart se o ní vyjádřil, že byla politicky dobrý člověk, prokazovala mu velmi cenné služby a dodávala zprávy o občanech Litomyšle. Na základě této výpovědi byla Marie Venturová zajištěna a od 22. května do 13. července 1945 pobývala v zajišťovací vazbě. Eduard Linhart jakožto svědek se ale k výslechu dostavil až v září 1945.

Obviněná ke své výpovědi uvedla další podstatné informace, když byla 13. června 1945 opět postavena před komisí. K záležitosti s bytem uvedla, že v roce 1940 bydlely dvě rodiny v jednom bytě, proto se snažila získat nové bydlení. František Vašíček, účetní u okresního úřadu v Litomyšli, ji sdělil, že by mohla získat byt, pokud by vstoupila do fašistické strany. Přihlásila se do NOF, ale příspěvky neplatila, dokonce dostala upomínku o zaplacení částky 60 korun, kterou nezaplatila a požádala o vystoupení ze strany, na které nikdy neobdržela odpověď. Zároveň potvrdila, že s pomocí Eduarda Linharta získala bydlení i s nábytkem a zaplatila okolo 1700 korun. Stýkala se s ním poměrně často, což vadilo jejímu snoubenci, on se ovšem pouze vyptával na různé osoby, o kterých sama nic nevěděla. Nikdy neposlala své dítě do německé školy, pouze do německého dětského útulku, později navštěvovalo českou školu.

K celému případu byli vyslyšeni pouze dva svědci. Prvním byl již zmíněný František Vašíček, který si nebyl jistý tím, kdy přesně vstoupila do strany NOF. Když v roce 1942 převzal funkci, byla již členkou a zůstala jí až do konce války, tedy nikdy nevystoupila. V roce 1942 zaplatila příspěvek, ovšem nevěděl přesně, zda platila každý rok. S Eduardem Linhartem vedli několik dialogů o obviněné, hovořil o ní jen v dobrém, protože mu měla často poskytovat informace o tom, jak se lidé dívali na vojenské události. K celému případu se jako druhý svědek vyjádřil Eduard Linhart, který byl členem NOF. Marie Venturová se na něho obrátila s prosbou, aby jí pomohl zajistit byt. On jí poslal za řídícím Beitlem, který její žádosti vyhověl. Styk

⁸⁷ V dostupných pramenech nebylo uvedeno, jakou funkci přesně zastával.

s obviněnou byl pouze přátelský. Dokonce uvedl, že mu nikdy nepodávala žádné zprávy o občanech města, ale na základě jeho výpovědi v roce 1945, kde uvedl pravý opak byla Marie Venturová obviněna.

Trestní nalézací komise v Litomyšli jednala s ONV v Trutnově o výsledku obviněné.⁸⁸ Obě komise došly k závěru, že se obviněná stýkala se zrádcem Eduardem Linhartem, kterému donášela různé zprávy o chování českých lidí, projevovala své členství v NOF. Při projednávání poručenské záležitosti svého nezletilého dítěte se odvolávala na své styky s německým řídicím Beitelem, který byl zároveň funkcionářem NSDAP a tím přinutila přednostu okresního soudu v Litomyšli, aby poručenský spis týkající se jejího dítěte odstoupil německému úřednímu soudu v Pardubicích, ačkoliv proti tomu nebyly žádné předpoklady.⁸⁹ Zároveň se snažila, aby její dítě bylo přihlášeno k německé národnosti, podporovala odnárodňovací snahy německých okupantů tím, že posílala své dítě do německého dětského útulku v Litomyšli. Svým chováním a jednáním vyvolala v Litomyšli veřejné pobouření a dopustila se provinění urážející citění českého lidu podle „malého“ retribučního dekretu.⁹⁰

Po následném přezkoumání případu přišla komise s rozsudkem. Za nepřístojné chování⁹¹, které uráželo národní citění českého lidu se dopustila veřejného pohoršení české společnosti a dopustila se provinění proti národní cti. Marii Venturové byl udělen trest vězení v trvání čtyř měsíců a trest veřejného pokárání vyvěšením trestního nálezu na veřejné desce v Litomyšli po dobu deseti dnů. Do trestu vězení jí byla započítána doba, kterou strávila v zajišťovací vazbě. V rozsudku nebyla zmíněna možnost odvolání, ale na základě dostupných dokumentů bylo zjištěno, že byl její případ projednávám ještě jednou. Dne 10. listopadu 1947 jí byl trest snížen na odnětí svobody v trvání dvou měsíců a do trestu měla nastoupit do tří dnů u okresního soudu v Trutnově. Stejně jako v prvním případě jí byla do trestu započítán pobyt v zajišťovací vazbě. Zda jí byl trest snížen na základě odvolání nemůžeme potvrdit, protože v dochovaných dokumentech se žádný takový spis nenašel.⁹²

⁸⁸ Během trestního řízení se obviněná přestěhovala do Bohuslavic nad Úpou v okrese Trutnov, proto došlo ke spolupráci s TNK v Litomyšli a ONV v Trutnově.

⁸⁹ SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 15.

⁹⁰ Z analýzy trestních spisů bylo zjištěno, že obviněná se dostavila k výslechu napotřetí a veškeré provinění na urážce české cti popřela, protože na nikoho nedonášela o chování druhých se nezajímala. Nikdy nevyhledávala okupantskou společnost, neúčastnila se schůzí NOF. A celá záležitost s německou školou vycházela z nátlaku ze strany Eduarda Linharta, protože jí poradil, aby požádala o německou ochranu u soudu. Nařízení tedy uposlechla, ale poté polevila, protože její dítě němčině nerozumělo, a tak ho nechávala doma.

⁹² SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 15.

4.6 Případ Karla Coufala

Karel Coufal se narodil 10. října 1898 v Litomyšli, kde žil po celou dobu. Živil se jako obchodník se zeleninou a ovocem, vychovával tři děti a v době, kdy s ním probíhalo trestní řízení byl již vdovcem.

Obviněný Karel Coufal se u trestní nalézací komise přiznal, že byl od roku 1942 členem NOF. Uvedl, že do strany nevstoupil z přesvědčení, ale proto, že chtěl pomoci svým příbuzným z internačního tábora ve Svatobořicích. Jakmile získal legitimaci, ihned ji roztrhal, i když měl zaplacený příspěvek 24 korun. Sešel se s německým četařem, který mu za úplatek v podobě švestek a krocana slíbil pomoc jeho příbuzným, Coufal se ovšem do konce války žádné pomoci nedočkal. U výsledku popřel, že by zásoboval Němce na úkor českého obyvatelstva. Komisi na MNV v Litomyšli byl 25. června 1945 doručen dopis, který podepsalo šest svědků, a to například Oldřich Pichner, Jiřina Nováková, Anna Žabokrtská nebo Jan Křepelka. V dopise žádali o odebrání živnostenského listu a sadařské legitimace Karlu Coufalovi. Údajně získal oprávnění v době, kdy byly veškeré živnosti omezeny a nové žádosti se nepovolovaly. Nová živnost mohla být povolena pouze tomu, kdo se stávajícím nacisticko-fašistickým řádem souhlasil a byl naprosto „spolehlivý“.⁹³ Zbožím měl z velké části zásobovat Němce, gestapo, německé četnictvo a fašisty a dovážel ho až do bytu. Pro české občany prý žádné ovoce ani zeleninu neměl. V třešňovém sadu u obce Osík, který si pronajímal sám Coufal, se scházeli místní fašisté, žádný ze svědků nevěděl, z jakého důvodu ke schůzím docházelo.

K výsledku se dostavili čtyři ze šesti svědků, kteří podepsali dopis pro MNV, jejich výpovědi se od sebe nijak zvlášť nelišily, proto se podrobně budeme věnovat pouze jedné z nich, a to konkrétně Oldřicha Pichnera z Litomyšle. Svědek zopakoval to, co již bylo popsáno v dopise. Pouze dodal, že Coufal během války obchodoval s Němci a zejména k němu pro ovoce a zeleninu jezdili Němci ze Svitav a také německé četnictvo z Litomyšle. Nevyprodané zboží, které měl odevzdávat do sběrný, z velké části rozprodal Němcům a Čechům žádné zboží nenechal. Potvrdil, že k Coufalovi chodili fašisté, známí jako udavači, konkrétně Eduard Linhart (srov. Výše v textu, případ M. Venturové).⁹⁴

K dalšímu výsledku se Coufal dostavil v srpnu 1945. Popřel, že by zásoboval Němce na úkor Čechů, jelikož ti, co se podepsali na dopis pro národní výbor nebyli u něho přihlášení k odběru zeleniny a ovoce, nemohli od něho nic odebírat. Zásoboval nemocnice a českým

⁹³ SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 2.

⁹⁴ Z analýzy trestních spisů TNK bylo zjištěno, že Eduard Linhart byl v září 1946 odsouzen mimořádným lidovým soudem v Chrudimi k trestu smrti, který byl vykonán v den vynesení rozsudku.

spoluobčanům dával tolik, kolik jen bylo možné, někdy i nad rámec vázaného hospodářství. Pokud by bylo třeba, byl ochoten dodat seznam osob, které u něho byly přihlášeny a které řádně zásoboval. Mezi přihlášenými se nacházeli také Němci, ale dostávali podle přidělu, na jaký měli nárok, nikdy jim nenechával více. Jedinou výjimku udělal pro hejtmana Krzepinského, kterému dodal patnáct kilo jablek, a to proto, že si od okresního úřadu pronajímal jabloňovou alej u Osíka. V případě německého inspektora Müllera, který si bez jeho vědomí natrhal třešně, nemohl nic dělat, jelikož se jednalo o okresní alej. Stejně se zachoval i v případě německého četnictva, které konalo stejně jako inspektor Müller. Pokud za ním jezdili Němci ze Svitav a okolních vesnic, nenavštěvovali pouze jeho sad, ale i ostatní sady a sháněli ovoce kde mohli. On jim většinou nic nenechal. Živnostenské oprávnění získal na základě žádosti a díky pomoci doktora Trnce, ministerského rady na ministerstvu obchodu, se kterým se dobře znal.

V říjnu 1945 se u dalšího výslechu vyjádřil ke své činnosti ve fašistické straně. Do NOF vstoupil asi týden po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. U německého četnického nadporučíka Hartmana žádal o propuštění švagra Josefa Ploce, který byl ihned po atentátu zatčen. Hartman přislíbil pomoc pouze v případě, že se stane členem nějaké strany. Do strany vstoupil v Litomyšli, ale žádné její schůze se nezúčastnil a příspěvky platil pouze v roce 1942, a to konkrétně 24 korun. Legitimaci roztrhal v přítomnosti Josefa Jiskry tři týdny po vstupu do fašistické strany (u prvního výslechu prohlásil, že ji roztrhal ihned po obdržení). Co se členství ve straně týče, svědek Jan Křepelka před TNK uvedl, že mu Coufal doporučoval platit za členství ve fašistické organizaci. Dokonce mu měl ukázat nějaké dokumenty, ale svědek nemohl potvrdit, zda se jednalo o legitimaci či nikoliv. Činnost obviněného v říjnu 1945 blíže přiblížil František Vašíček, který byl od roku 1942 pokladníkem NOF v Litomyšli. Nevěděl nic o tom, že by se měl Coufal zbavit své legitimaci tím, že by ji roztrhal. Jediné, co věděl bylo, že chtěl Coufal ze strany vyškrtnout, protože nebyl nijak aktivní a neúčastnil se schůzí. I přes to, že byl Vašíček pokladníkem, měl přehled pouze o poplatcích do roku 1942, následující rok se příspěvky platily přímo do Ústředí NOF.

Sbor národní bezpečnosti v Litomyšli zveřejnil v únoru 1946 další přestupek Karla Coufala z doby zvýšeného ohrožení republiky. Pardubické gestapo nařídilo dne 3. října 1941 všem českým občanům z Litomyšle, aby odevzdali své radiopřijímače na litomyšlský zámek. Z odevzdání byli vyjmuti Němci a cizinci. Někteří čeští občané se na úřadech domáhali vrácení svých radiopřijímačů a mezi nimi byl také Coufal, kterému byl na jeho žádost vydán. Tímto činem se dopustil přestupku, jelikož využíval výhod německých úřadů. Sám se přiznal, že si nechal o vrácení zajištěného přijímače napsat žádost a ke své omluvě dodal, že přijímač byl

majetkem jeho syna Josefa, který jako mladý ochrnul. Coufal jako otec a sadař nebyl často doma a rádio bylo synovou jedinou zábavou.

Za své pracovní chování, styk s Němci, využívání německých úřadů a členství v NOF byl na základě rozhodnutí TNK odsouzen k trestu vězení v trvání tří měsíců a byl nucen zaplatit pokutu 30 000 korun. V případě nezaplacení pokuty měl být trest odnětí svobody prodloužen na další čtyři měsíce. Do trestu byla započítána doba od 9. března do 13. dubna 1945 a od 27. května do 13. července 1945, kterou strávil v zajišťovací vazbě. Pokuta měla být zaplacená do tří měsíců od nabytí právní moci trestního nálezu a do vazby musel nastoupit do šesti dnů po vydání nálezu.⁹⁵

Karel Coufal podal odvolání, ve kterém stálo: „*Podal jsem u této komise dne 12. března 1946 a dne 15. dubna 1946 na návrh slyšení celé řady velmi závažných svědků, kteří byli bývali obvinění proti mně vznesené uvedli na pravou míru a kteří byli bývali osvětlili prostředí, ze kterého tato obvinění vzešla. O těchto okolnostech jsem nabízel důkaz i soudní spisy, které dokonale osvětlují můj poměr k jednotlivým svědkům, avšak trestní komise mimo všechno očekávání moje oba návrhy nechala nepovšimnuty a vyslechla některé svědky až poté, kdy trestní nález byl již vydán a všemi členy komise odhlasován, a dokonce uveřejněn v denním tisku.*“⁹⁶ Coufal uvedl, že celý jeho případ byl v podstatě záležitostí čtyř osob, které vynaložily obrovské úsilí, aby ho existenčně pošpinily, případně zničily. Výpovědi Křepelky, Žabokrtské a ostatních byly doslova téměř stejné. Dodal: „*Jsem-li tímto činem vinen, je jím vinen každý obchodník bývalého protektorátu, který neměl tolik odvahy, aby odmítl nakupující Němce.*“⁹⁷ Neměl žádnou prodejnu a musel zakázky přijímat ve svém bytě a tím dopustil, aby k němu chodili Němci nakupovat. Pokud chtěl někdo nakupovat několikrát denně, vždy je odmítl. Přiznal, že k němu Němci chodili nakupovat. Naopak popřel, že by styky s okupanty vyhledával nebo podporoval. Někdy nastala situace, kdy se objevil český zákazník, který u něho chtěl nakupovat a nebyl přihlášen a musel být odmítnut. Na konci odvolání uvedl: „*Naprostě bezpodstatné ovšem bylo tvrzení trestního nálezu, že jsem Němcům dodával za účelem nadprůměrného obohacení, poněvadž prý Němci za zboží výhodně zaplatili. Toto zjištění nalézací komise nemá ve spisech žádného podkladu a žádný z vyslychaných svědků nic takového nepotvrdil a ani nemohl.*“⁹⁸

⁹⁵ SOKA Svitavy, f. TNK ONV Litomyšl, inv. č. 1, kart. č. 2.

⁹⁶ *Tamtéž*

⁹⁷ *Tamtéž*

⁹⁸ *Tamtéž.*

Na základě odvolání byl obviněnému udělen nový trest. Pokuta byla snížena na 20 000 korun a doba strávená ve vězení byla zkrácena na jeden měsíc. Ani s tímto trestem nebyl spokojen a odvolal se znovu. Odvolání nebylo vyhověno a 6. srpna 1947 byla povolena splátka 1000 korun měsíčně, v případě nezaplacení dvou po sobě jdoucích splátek by mu byl udělen náhradní trest vězení v trvání dvou měsíců. Udělení trestu bylo odůvodněno tím, že skutečně udržoval styky s Němci, které byly potvrzeny svědeckými výpověďmi. I když měl proti jejichž věrohodnosti námitky, skutková podstata provinění byla prokázána. Jednalo se o konečné rozhodnutí komise.

Závěr

Po druhé světové válce se úřadující vláda rozhodla potrestat ty, kteří během okupace spolupracovali s nacistickým režimem. Bylo třeba sestavit komise, které by vyhledávali ty, kteří kolabovali s režimem a ohrožovali své občany, ale také vynášely rozsudky a udílely tresty. Řada případů byla projednávána na základě udání, které se během doby, kdy komise fungovaly velmi rozšířilo, protože velké množství lidí chtělo cíleně uškodit svým spoluobčanům. Prezident Beneš vydal dekret, který umožnil projednávat provinění proti národní cti. Vznik trestních nalézacích komisí umožnila až směrnice vydaná ministrem vnitra Václavem Noskem a stanovila i počet jejích členů.

Cílem mé bakalářské práce byla analýza vzniku a činnosti TNK v Litomyšli, která řešila provinění podle malého retribučního dekretu. Pro tuto analýzu jsem využila archivní písemnosti ze Státního okresního archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli a fond Trestní nalézací komise ONV Litomyšl (1945–1950) se stal klíčovým pramenem pro sepsání práce. Bakalářská práce charakterizuje činnost TNK v Litomyšli.

TNK fungovala v Litomyšli od roku 1945 do roku 1948 a během těchto let se vystřídaly čtyři komise, které projednaly 553 případů a 295 z nich přerušily většinou pro nedostatek důkazů nebo neprokázání skutkové podstaty. Jedná se o 53 % případů, které byly z těchto důvodů přerušeny. Ze všech obviněných bylo 191 žen, což tvoří 34 % všech případů a 362 mužů, tvořících 66 %. Bylo pohlíženo i na národnost obviněných, ale v okres Litomyšl nebyl národnostně různorodý, jelikož většinu obyvatel tvořili Češi a dle analýzy spisů jsem zjistila, že pouze 53 lidí se přihlásilo k německé národnosti. Určení národnosti bylo velmi složité, někteří uvedli jinou národnost v roce 1930 při sčítání lidu než v roce 1938 po přijetí Mnichovské dohody.

Trestní nalézací komise se zabývaly proviněními proti národní cti a podle závažnosti případů nebyly projednány u mimořádných lidových soudů. Nejčastějším proviněním se stalo členství ve fašistických organizacích a spolupráce s Němci. Největší zastoupení mezi těmito organizacemi měla organizace Árijská pracovní fronta, kterou tvořilo 30 lidí ze všech obviněných. Konečné číslo se mohlo lišit, jelikož spousta spisů byla neúplných. Dalšími organizacemi byly Vlajka, NOF a u čtyř případů byla potvrzena činnost v nacistické straně NSDAP. Někteří obvinění vstupovali do těchto organizací s vizí lepšího života a získání výhod v různých sférách života. Co se spolupráce s Němci týče, jednalo se především o hospodářskou a politickou. Pokud byla obviněnému prokázána vina, mohla komise udělit jeden z těchto trestů

– peněžitá pokuta, vězení, veřejné pokárání. Často byla udělena jejich kombinace. Nejvyšší trest vězení, který mohla komise udělit byl jeden rok a tento trest udělila TNK celkem třikrát. Finanční pokuta se pohybovala v rozmezí od 1000 Kčs do 100 000 Kčs. Častým trestem, který byl udělován ještě častěji v kombinaci s vězením, bylo veřejné pokárání. Vykonávalo se vyvěšením obvinění dané osoby na veřejném místě v místě bydliště nebo místě, kde působila TNK. Nejčastějším vývěsním místem byla úřední tabule ONV na litomyšlském náměstí.

Seznam pramenů a literatury

A. Seznam použitých pramenů

Archivní prameny

SOkA Svitavy, fond Okresní národní výbor v Litomyšli, inv. č. 129, Složení ONV a jeho komisi (1945–1948), karton 5/1.

SOkA Svitavy, fond Okresní národní výbor v Litomyšli, inv. č. 169, Revizní a trestní nalézací komise – jmenování členů, karton 11/5.

SOkA Svitavy, fond Trestní nalézací komise ONV Litomyšl, Seznam proviněných osob proti dekretu 138 / 1945 Sb., inv. č. 1, karton č. 1–15.

Internetové zdroje

Poslanecká sněmovna České republiky: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/161945.html>

B. Seznam použité literatury

BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy 1998.

FRANEK, Jan. *Trestní nalézací komise v okrese Krnov během let 1945–1948*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové.

FROMMER, Benjamin. *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*. Praha 2010.

FUSEK, Jaroslav. *Provinění proti národní cti*. Praha 1946.

HRUŠKA, Tomáš. *Malá retribuce a Trestní nalézací komise ve Šternberku*. Olomouc, 2020. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945–1948*. Praha 1991.

KMOCH, Pavel. "Malá retribuce" 1945–1948: trestní a nalézací komise v Benešově. *Historica Olomoucensia*. 2012, 29(41)

KOZÁKOVÁ, Veronika. *Trestní nalézací komise v Novém Bydžově v letech 1945–1948*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové.

KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. "Benešových dekretů": dekreta prezidenta republiky 1940–1945*. Praha 2002.

MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekreta: proč vznikaly a co jsou*. Praha 2002.

RŮŽIČKA, Jindřich a kol., *Okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli: Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Hradec Králové, 1973.

SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. Litomyšl, 2009.

SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha 2004.

STANĚK, Tomáš. *Retribuční vězni v českých zemích: 1945–1955*. Opava 2002.

Seznam zkratek

APF – Árijská pracovní fronta

ČSL – Československá strana lidová

ČSNS – Československá strana národně socialistická

ČSR – Československá republika

ČSSD – Československá strana sociálně demokratická

Gestapo – Geheime Staatspolizei (Německá tajná policie)

KNV – Krajský národní výbor

KSC – Komunistická strana Československa

KČs – Koruna československá

MLS – Mimořádně lidový soud

MNV – Místní národní výbor

NDSAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Národně socialistická německá dělnická strana)

NOF – Národní obec fašistická

ONV – Okresní národní výbor

SNB – Sbor národní bezpečnosti

SOKA – Státní okresní archiv

TNK – Trestní nalézací komise

ÚNV – Ústřední národní výbor

ÚVOD – Ústřední vedení odboje domácího

ZNV – Zemský národní výbor

Seznam grafů

Graf 1 – Národnostní složení obviněných

Graf 2 – Tresty udělené TNK Litomyšl

Seznam příloh

Příloha A: Dekret prezidenta republiky 4. 16/1945 Sb., ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných soudech (tzv. Velký retribuční dekret).

Příloha B: Dekret prezidenta republiky ze dne 19. června 1945 o Národním soudu.

Příloha C: Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých proviněná proti národní cti ze dne 27. října 1945 (tzv. Malý retribuční dekret).

Příloha D: Směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. listopadu 1945 č. B-2220-23/11-45-I/2, ku provedení dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti (č. 607 Úředního listu 1945).

Dekret presidenta republiky č. 16/1945 Sb. ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech

Změna: 22/1946 Sb., Změna: 149/1946 Sb., Změna: 117/1946 Sb., Změna: 245/1946 Sb., Změna: 33/1948 Sb. Zrušen předpisem 33/1948 Sb.

O přísnou spravedlnost volají neslýchané zločiny, kterých se dopustili nacisté a jejich zrádní spoluviníci na Československu. Porobení vlasti, vraždění, zotročování, loupení a ponižování, jehož obětí byl československý lid, a všechna ta stupňovaná německá zvěrstva, kterým bohužel pomáhali anebo asistovali i zpronevěřivší se občané českoslovenští, z nichž někteří zneužili při tom i vysokých úřadů, mandátů nebo hodností, musí dojít zaslouženého trestu bez průtahů, aby nacistické a fašistické zlo bylo vyvráceno z kořene. Proto ustanovuji k návrhu vlády takto:

Hlava I.

Zločiny proti státu

§ 1

Kdo se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) dopustil na území republiky nebo mimo ně některého z těchto zločinů podle zákona na ochranu republiky ze dne 19. března 1923, č. 50 Sb.: úkladů o republiku (§ 1), trestá se smrtí; kdo se dopustil přípravy úkladů (§ 2), ohrožení bezpečnosti republiky (§ 3), prorady (§ 4, č. 1), zrady státního tajemství (§ 5, č. 1), vojenské zrady (§ 6, č. 1, 2 a 3) a násilí proti ústavním činitelům (§ 10, č. 1), trestá se těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí a za okolností zvláště přitěžujících smrtí.

§ 2

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) byl členem organizací: Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei (S.S.), nebo Freiwillige Schutzstaffeln (F. S.), nebo Rodobrany, nebo Szabadcsapatok, nebo jiných zde nejmenovaných organizací podobné povahy, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od

pěti do dvaceti let a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 3

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) propagoval nebo podporoval fašistické nebo nacistické hnutí, nebo kdo v oné době tiskem, rozhlasem, filmem nebo divadlem, nebo na veřejném shromáždění schvaloval nebo obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky nebo jednotlivé nezákonné činy okupačních velitelství a úřadů a orgánů jim podřízených, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let, spáchal-li však takový zločin v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní nebo státní vědomí československého lidu, zejména československé mládeže, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí, nebo smrtí.

(2) Kdo v téže době byl činovníkem nebo velitelem v organizacích Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP) nebo Sudetendeutsche Partei (SdP) nebo Vlajka, Hlinkova nebo Svatoplukova Garda, nebo v jiných fašistických organizacích podobné povahy, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let.

§ 4

Československý občan, který v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) v zahraničí rozvracel hnutí, směřující k osvobození republiky Československé v její předmnichovské ústavě a jednotnosti, anebo jinak vědomě poškozoval zájmy republiky Československé, zejména kdo ohrožoval bezpečnost občanů, pracujících pro osvobození republiky doma, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, těžkým žalářem od pěti do dvaceti let.

Zločiny proti osobám

§ 5

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) dopustil se ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republice nepřátelského hnutí, jeho organizací, či členů, těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí loupeží lidí (§ 90), veřejného násilí nakládáním s člověkem jako s otrokem (§ 95), vraždy (§§ 134 až 137), zabití (§§ 140 a 141) a těžkého poškození na těle (§ 156),

b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu vraždy (§ 278), úmyslného zabití (§ 279), těžkého ublížení na těle s následky smrtelnými (§§ 306 a 307) a loupeže dětí (§ 317), trestá se smrtí.

(2) Kdo v téže době, za týchž okolností a za týmž účelem se dopustil těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí neoprávněným omezováním osobní svobody člověka (§ 93), veřejného násilí vydíráním (§ 98), veřejného násilí nebezpečným vyhrožováním (§ 99) a těžkého poškození na těle (§§ 152 a 155),

b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu bezprávného omezování osobní svobody člověka (§§ 323, 324 a 325), těžkého ublížení na těle (§ 301) a vydírání (§§ 350 a 353), trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let.

§ 6

(1) Kdo v téže době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) nařídil ve prospěch válečného úsilí Německa nebo jeho spojenců nucenou nebo povinnou práci, a ten, kdo při vydání a výkonu takového nařízení spolupůsobil, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let.

(2) Byl-li však takovým nařízením obyvatel republiky donucen pracovat v cizině, nebo za okolností, nebo na místech jeho životu nebo zdraví nebezpečných, trestá se viník bez ohledu na účel práce těžkým žalářem od deseti do dvaceti let.

§ 7

(1) Kdo sám nebo v součinnosti s jinými v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů zavinil ztrátu svobody obyvatele republiky bez jiných následků, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let: Způsobil-li viník takto ztrátu svobody většího počtu obyvatel republiky, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí, za okolností pak zvláště přitěžujících trest smrti.

(2) Kdo v téže době, za týchž okolností, za týmž účelem a týmž způsobem způsobil obyvateli republiky těžké ublížení na těle bez těžkých následků (odst. 3), trestá se za zločin těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících žalářem od dvaceti let až na doživotí. Byl-li však takto postižen větší počet osob, může soud uložit trest smrti.

(3) Kdo v téže době a za týchž okolností, za týmž účelem a týmž způsobem způsobil soudním usnesením, rozsudkem, nařízením, nebo správním rozhodnutím jakéhokoliv druhu, výkonem

rozsudku, nařízení, nebo správního rozhodnutí, nebo jinak smrt obyvateli republiky, těžké ublížení na těle obyvateli republiky s následky označenými v § 156 trest. zák. č. 117/1852 ř. z. a v §§ 306, 307 trest. zák. zák. čl. V/1878, nebo jeho deportaci, trestá se za zločin smrti. Zločiny proti majetku

§ 8

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) se dopustil ve službách, nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí zlomyslným poškozením cizího majetku (§ 85) s následky podle § 86, odst. 2, žhářství (§ 166) za okolností a s následky podle § 167 písm. a), loupeže (§ 190) za okolností a s následky podle § 195,

b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu žhářství (§ 424), loupeže (§§ 344 a 345), za okolností a s následky podle § 349, odst. 1, bod 2 a odst. 2, trestá se smrtí.

(2) Kdo v téže době a za týchž okolností a za týmž účelem se dopustil těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí násilným vpadnutím do cizího nemovitého statku (§ 83), veřejného násilí zlomyslným poškozením cizího majetku (§§ 85, 86 odst. 1), žhářství (§ 166) za okolností a s následky podle § 167, písm. b) až g), krádeže (§§ 171 až 180), zpronevěry (§§ 181 až 183), podílnictví na krádeži nebo zpronevěře (§§ 185 a 186), loupeže (§ 190) za okolností a s následky podle §§ 191 až 194, podílnictví na loupeži (§ 196), podvodu (§§ 197 až 201, 203),

b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu porušení domácnosti soukromými osobami (§§ 330 a 331), přečinu poškození cizího majetku (§§ 418 a 420), který se za okolností odst. 1 tohoto paragrafu kvalifikuje jako zločin, žhářství (§§ 422 a 423), krádeže (§§ 333 až 341), nakolik čin není trestný podle odst. 1, písm. b) tohoto paragrafu, podílnictví (§ 370), podvodu (§ 379 ve znění § 50 trestní novely), za okolností podle § 383 odst. 2 s výjimkou § 382, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 9

Kdo sám, nebo v součinnosti s jiným v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací

či členů způsobil soudním usnesením, rozsudkem, nařízením, nebo správním rozhodnutím jakéhokoliv druhu, nebo výkonem rozsudku, nařízení nebo správního rozhodnutí, že Československému státu nebo právnické či fyzické osobě bylo proti zákonu republiky odňato jich jmění zcela nebo zčásti, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 10

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) zneužil tísně, způsobené národní, politickou či rasovou persekucí, aby se obohatil na úkor státu, právnické či fyzické osoby, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let.

Udavačství

§ 11

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky ve službách nebo v zájmu nepřítelů, nebo využívaje situace přivoděné nepřátelskou okupací jiného pro nějakou skutečnou nebo vymyšlenou činnost udal, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let. Zavínil-li však udavač svým udáním ztrátu svobody československého občana, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let. Mělo-li udání za přímý nebo nepřímý následek ztrátu svobody většího počtu lidí nebo těžkou újmu na zdraví, trestá se doživotním žalářem, mělo-li za následek něčí smrt, trestá se smrtí.

Všeobecná ustanovení

§ 12

Podle tohoto dekretu bude potrestán i cizinec, jenž se dopustil zločinu, uvedeného v § 1, nebo některého ze zločinů, uvedených v §§ 4 až 9 v cizině, dopustil-li se jich na československém státním občanu nebo na československém veřejném nebo soukromém majetku.

§ 13

(1) Jednání trestné podle tohoto dekretu není ospravedlněno tím, že je nařizovaly nebo dovolovaly předpisy jiného práva než československého, nebo orgány, zřízené jinou státní mocí než československou, aniž jest omluveno tím, že pachatel takové neplatné předpisy za

ospravedlněné považoval.

(2) Také neospravedlňuje pachatele, že konal svoji služební povinnost, jednal-li s obzvláštní horlivostí, překročuje tak ve značné míře normální rámec svých povinností, nebo byl-li činný v úmyslu napomáhat válečnému úsilí Němců (jejich spojenců), poškodit či mařit válečné úsilí Československa (jeho spojenců), nebo jedna-li z jiné zřejmě zavržitelné pohnutky.

(3) Neodolatelné donucení rozkazem představeného nezprošťuje viny nikoho, kdo se dobrovolně stal členem organizací, jejichž členství ukládalo vykonat každý, i zločinný rozkaz.

§ 14

Odsoudí-li soud pro zločin v tomto dekretu uvedený a neupustí-li od trestu (§ 16 odst. 2), vysloví zároveň.:

- a) že odsouzený pozbývá na určitou dobu, nebo navždy občanské cti (§ 15);
- b) že odsouzený část trestu na svobodě nebo celý trest odpyká ve zvláštních nucených pracovních oddílech, které se zřídí zvláštním zákonem;
- c) že celé jeho jmění nebo část jeho jmění propadá ve prospěch státu.

§ 15

Pozbytí občanské cti [§ 14 písm. a)] znamená:

1. trvalou ztrátu vyznamenání, řádů a čestných odznaků, veřejných služeb, hodností a funkcí, akademických hodností, jakož i ztrátu odpočivných a zaopatřovacích požitků, platů z milosti a všelikých jiných platů z peněz veřejných;
2. u poddůstojníků degradaci a u důstojníků kasaci;
3. ztrátu způsobilosti k nabytí, výkonu a opětovnému nabytí práv, uvedených pod číslem 1 a 2 a práv ztracenými hodnostmi podmíněných;
4. ztrátu práva voliti a volen nebo povolán býti k veřejné funkci, nebo hlasovati ve věcech veřejných;
5. ztrátu způsobilosti zastávati funkce ve sdruženích (spolcích nebo jiných útvarech podrobných);
6. ztrátu způsobilosti býti vlastníkem, vydavatelem, nebo redaktorem, nebo jakkoliv spolupůsobiti při vydávání, redakci periodického tiskopisu, jakož i nakládati, vydávati a uveřejňovati tiskopisy neperiodické;
7. ztrátu způsobilosti konati veřejné přednášky nebo projevy;
8. ztrátu způsobilosti k práci ve výchovných nebo uměleckých institucích nebo podnicích;

9. ztrátu způsobilosti býti zaměstnavatelem nebo spoluzaměstnavatelem;
10. ztrátu způsobilosti provozovati svobodné zaměstnání;
11. ztrátu způsobilosti býti členem představenstva (správní rady) společností a společenstev;
12. ztrátu způsobilosti býti vedoucím úředníkem v podniku soukromém. Kdo přestoupí zákazy v tomto paragrafu obsažené, bude potrestán řádným soudem pro přestupek vězením od jednoho týdne do tří měsíců.

§ 16

- (1) Trest na svobodě nelze snížit pod dolní hranici sazby a zaměnit jeho způsob za mírnější.
- (2) Soud může snížit trest i pod dolní hranici sazby a zaměnit jeho způsob za mírnější, v případech pak zvláštního zřetele hodných v odsuzujícím výroku upustiti od potrestání, je-li obecně známo, nebo lze-li bez průtahů prokázati, že obžalovaný jednal s úmyslem prospěti českému nebo slovenskému národu nebo Československé republice či jejím spojencům nebo jinému obecnému zájmu, nebo že se pozdější svou činností zasloužil o osvobození republiky z nepřátelské moci, nebo o nápravu, nebo o zmenšení zla nepřitelem způsobeného a že po svém obrácení na cestě povinnosti už vytrval. Tohoto ustanovení však nelze použít, neúměrně obecný prospěch jím sledovaný.

§ 17

Zločiny trestné podle tohoto dekretu a výkon trestu se nepromlčují.

§ 18

Dobou zvýšeného ohrožení republiky rozumí se doba od 21. května 1938 do dne, který bude určen vládním nařízením.

§ 19

Zločiny trestné podle tohoto dekretu buďtež pokládány vždy za zvlášť zavržitelné ve smyslu § 1 odst. 1 zákona o státním vězení ze dne 16. července 1931, č. 123 Sb.

§ 20

Nadržování zločinům, trestným podle tohoto dekretu trestá se podle platných trestních zákonů s
těmito
změnami:

1. U zločinů proti státu trestá se nadřování stejně jako tyto zločiny;
2. u týchž zločinů je i nadřování ukryváním osob blízkých (§ 39, č. 4 zák. č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky) trestné jako zločin a trestá se těžkým žalářem od jednoho roku do deseti let, ukládá-li však na zločin sám tento dekret trest smrti, těžkým žalářem od pěti do dvaceti let;
3. u ostatních zločinů trestá se nadřování těžkým žalářem
 - a) od deseti do dvaceti let, ukládá-li na zločin sám tento dekret trest smrti, nebo těžkého žaláře v trvání více než dvaceti let,
 - b) od jednoho roku do deseti let, ukládá-li na zločin sám tento dekret trest nižší.

Hlava II.

Mimořádné lidové soudy

§ 21

- (1) Mimořádným lidovým soudům přísluší souditi všechny zločiny trestné podle tohoto dekretu.
- (2) Místní příslušnost mimořádných lidových soudů se určuje předpisy trestních řádů, platných na území republiky. O delegaci platí obdobně ustanovení § 62 tr. ř.; rozhodnutí zemského soudu o delegaci je konečné. Složení a sídlo mimořádných soudů

§ 22

- (1) Mimořádný lidový soud soudí v tříčlenných senátech, složených z předsedy, jímž je soudce z povolání, a ze dvou soudců z lidu; skončilo-li však předchozí řízení (čl. I, § 2) rozsudkem, soudí mimořádný lidový soud v senátech pětičlenných, složených z předsedy, jímž je soudce z povolání, a ze čtyř soudců z lidu.
- (2) Přednosta mimořádných lidových soudů, jejich náměstky a soudce z povolání ustanovuje ministr spravedlnosti ze soudců v činné službě. Soudce z lidu jmenuje ministr spravedlnosti ze seznamů sestavených okresními národními výbory.
- (3) Přednostovi mimořádného lidového soudu nebo jeho náměstku náleží, aby z osob, jmenovaných v odst. 2, sestavil potřebný počet senátů s náhradníky.
- (4) Mimořádné lidové soudy se zřídí v sídlech krajských soudů, každý senát mimořádného lidového soudu může však zasedati, ukáže-li se toho potřeba, v kterémkoli místě soudního obvodu. Vykonavatele hrdelních trestů s potřebným počtem pomocníků ustanoví místní národní výbor v sídle krajského soud.

(5) Vládním nařízením bude ustanoveno, jaký slib budou soudcové z lidu skládati a jaká náhrada výloh a ušlého zisku jim přísluší.

§ 22a

(1) Přijmouti a zastávatí úřad soudce z lidu je občanskou povinností. Poruší-li soudce z lidu bez závažných důvodů tuto povinnost zejména tím, že se bez dostatečné omluvy nedostaví k hlavnímu přelíčení, ač byl řádně obeslán, nebo že se bez souhlasu předsedy senátu před skončením hlavního přelíčení vzdálí, uloží mu předseda jako pořádkový trest pokutu do 10 000 Kčs nebo vězení do osmi dnů a podle okolností též náhradu útrat zmařeného hlavního přelíčení. Proti tomuto nálezu může postižený podati do osmi dnů námitky, o nichž rozhodne s konečnou platností přednosta mimořádného lidového soudu.

(2) Pokuta připadá státní pokladně.

§ 23

Při hlasování hlasují nejprve soudcové z lidu, a to starší před mladšími.

Veřejný žalobce

§ 24

(1) Veřejné žalobce mimořádných lidových soudů jmenuje ministr spravedlnosti ze státních zástupců, ze soudců v činné službě nebo z osob zapsaných v seznamu advokátů.

(2) Veřejní žalobci u mimořádných lidových soudů jsou podřízeni ministru spravedlnosti.
Řízení před mimořádnými lidovými soudy

§ 25

(1) Pro řízení před mimořádnými soudy lidovými platí zásady řízení před soudy stannými, a to v úpravě, provedené v §§ 26 až 31 tohoto dekretu. Tam, kde dekret odkazuje na předpisy řízení řádného, jsou míněny předpisy platného trestního řádu.

(2) Byl-li obžalovaný rozsudkem mimořádného lidového soudu osvobozen, nevylučuje se tím jeho stíhání před příslušným soudem řádným, případně před soudem státním podle zákona č. 68/1935 Sb. nebo před krajským soudem příslušným pro souzení vojenské zrady podle zákona č. 130/1936 Sb. a vl. nař. č. 238/1937 Sb. Tento soud posoudí věc znova řízením řádným, přičemž platí hmotně právní ustanovení tohoto dekretu (§§ 1 až 20), stejně jako když osoba

provinilá hned předem byla pohnána před soud řádný (§ 21). Návrh, aby se takto proti obžalovanému postupovalo, musí však býti podán nejpozději do tří měsíců ode dne osvobozujícího rozsudku.

§ 26

(1) Řízení před mimořádným lidovým soudem zahajuje se k návrhu veřejného žalobce (§ 24). Těhotné ženy nebud'ěž poháněny před mimořádný lidový soud, dokud tento jejich stav trvá.

(2) Celé trestní řízení se koná zpravidla od počátku do konce před mimořádným lidovým soudem ve způsobu hlavního přelíčení, pokud možno bez přerušení a musí býti skončeno do tří dnů od okamžiku, kdy byl obžalovaný před něj postaven. Nedospěl-li mimořádný lidový soud v této lhůtě k rozsudku, pokračuje v řízení i po uplynutí této lhůty.

(3) V přípravném vyhledávání nebo v přípravném vyšetřování, které by předcházelo řízení před mimořádným lidovým soudem, má veřejný žalobce práva a povinnosti státního zástupce.

(4) Jestliže se obžalovaný nedostavil, anebo nemůže dostaviti k soudu z jakýchkoli důvodů, může veřejný žalobce navrhnouti, aby se hlavní přelíčení konalo v nepřítomnosti obžalovaného. V takovém případě musí soud zřídit obhájce z úřední moci.

§ 27

Řízení před mimořádným lidovým soudem je ústní a veřejné. Obžalovaný má právo zvoliti si sám obhájce nebo požádati soud, aby mu zřídil obhájce, je-li nemajetný. Nepoužije-li obžalovaný svého práva, zřídí mu soud obhájce z moci úřední. Jak obžalovaný, tak soud mohou obhajobou pověřiti i osobu, nezapsanou v seznamu obhájců, která dosáhla doktorátu práv nebo složila tři státní zkoušky právnické, nejméně však státní zkoušku judicielní.

§ 28

(1) Hlavní přelíčení před mimořádným lidovým soudem zahajuje se po vyvolání věci a zjištění generalíí výkladem veřejného žalobce, které skutky jsou obžalovanému kladeny za vinu. Výslech obžalovaného a provádění důkazů řídí se obecně předpisy trestního řízení. Protokoly o výsleších spoluviníků a svědků a dobrá zdání znalců mohou se čísti vždy, když předseda senátu považuje jejich čtení za účelné.

(2) Řízení se zpravidla omezí na čin nebo činy, pro které byl obviněný před mimořádný soud lidový pohnán. Na činy, které nejsou trestné podle tohoto dekretu, nemá tudíž býti brán zřetel. Budou-li stíhány později v řízení před mimořádným soudem lidovým, nebo před soudem

řádným, případně státním, nebo před krajským soudem, příslušným pro souzení vojenské zrahy, budiž při výměře trestu vzat zřetel na trest na svobodě mimořádným lidovým soudem již uložený.

(3) Řízení před mimořádným lidovým soudem nesmí býti zdržováno zjišťováním nároků na náhradu škody trestným činem způsobené.

(4) Zjištění spoluviníků nebudiž sice opomenuto, avšak vynesení a výkon rozsudku se tím nemá oddalovat.

(5) Po ukončení průvodního řízení zhodnotí veřejný žalobce jeho výsledky a podá svůj konečný návrh. Na to udělí předseda slovo obžalovanému a jeho obhájci k přednesení obhajoby. Odpovídá-li veřejný žalobce na její vývody, mají obžalovaný a jeho obhájce právo na poslední slovo.

§ 29

(1) Poté usnese se soud v neveřejné poradě na rozsudku, řídě se přitom příslušnými předpisy o řízení řádném, pokud tento dekret neustanovuje jinak. K usnesení, jímž se snižuje trest pod dolní hranici sazby nebo zaměňuje jeho způsob za mírnější nebo jímž se upouští od potrestání (§ 16, odst. 2) je však potřebí čtyř hlasů, a soudí-li mimořádný lidový soud ve tříčlenném senátě (§ 22, odst. 1) je v takovém případě třeba jednomyslnosti.

(2) Opírá-li se výrok o vině u zločinu, na který tento dekret ukládá trest smrti, toliko o tři hlasy, anebo dospěl-li soud k názoru, že byly zjištěny takové okolnosti, že by trest smrti byl nepřiměřeně přísný, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí a za předpokladů, označených v § 16 odst. 2, užití i tohoto ustanovení. Ustanovení odstavce 1, věty druhé platí i zde.

(3) Rozsudek budiž ihned vyhlášen ve veřejném zasedání soudu.

§ 30

O řízení před mimořádným lidovým soudem sepíše se zápis podle předpisů o řízení řádném. Tento zápis podepíší všichni členové senátu a zapisovatel.

§ 31

(1) Proti rozsudku mimořádných lidových soudů není řádných opravných prostředků. Žádost o milost kýmkoliv podaná nemá odkladného účinku.

(2) Trest smrti se vykoná do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Na výslovnou žádost

odsouzeného může býti lhůta prodloužena o další hodinu. Konalo-li se řízení v nepřítomnosti obžalovaného, vykoná se trest smrti do 24 hodin po dopadení odsouzeného. Výkon trestu smrti buď však na přiměřenou dobu odložen, žádá-li to veřejný žalobce z důležitého veřejného zájmu.

(3) Zmateční stížnost k zachování zákona je přípustná.

(4) O návrhu na obnovu trestního řízení rozhoduje mimořádný lidový soud, který ve věci rozhodl. Přitom se řídí ustanoveními trestního řádu o obnově trestního řízení. Ustanovení přechodná a závěrečná

§ 32

(1) Ustanovení zákona ze dne 3. května 1934, č. 91 Sb., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech, pro zločiny trestné podle tohoto zákona neplatí.

(2) Ustanovení zákona ze dne 11. března 1931, č. 48 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, zůstávají v platnosti.

(3) Má-li se o činech trestných podle tohoto dekretu konati řízení před řádným soudem a jde-li o čin, o němž by jinak náleželo souditi porotnímu soudu, koná se celé řízení před sborovým soudem první stolice podle předpisů o řízení o činech přikázaných tomuto soudu.

§ 33

Účinnost tohoto dekretu se stanoví ode dne vyhlášení na dobu do 31. prosince 1948.

§ 34

Provedením tohoto dekretu se pověřují všichni členové vlády.

Dr. Beneš v. r. Fierlinger v. r. David v. r. Laušman v. r. Gottwald v. r. Ďuriš v. r. Široký v. r. Dr. Pietor v. r. Dr. Šrámek v. r. gen. Hasal v. r. Ursíny v. r. Hála v. r. gen. Svoboda v. r. Dr. Šoltész v. r. Dr. Ripka v. r. Dr. Procházka v. r. Nosek v. r. Majer v. r. Dr. Šrobár v. r. Dr. Clementis v. r., Dr. Nejedlý v. r. tiež za min. Masaryka Dr. Stránský v. r. gen. Dr. Ferjenčík v. r. Kopecký v. r. Lichner v.

Dekret presidenta republiky ze dne 19. června 1945 o Národním soudu.

K návrhu vlády stanovují:

§ 1

(1) V Praze se zřizuje Národní soud.

(2) Národní soud funguje jednak jako soud trestní, jednak jako soud čestný.

§ 2

Dopustili-li se činů trestných podle dekretu presidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech (v dalším retribuční dekret), státní president tzv. protektorátu, členové tzv. protektorátních vlád, členové ústředního vedení Vlajky, členové Kuratoria pro výchovu mládeže, členové výboru a činovníci České ligy proti bolševismu, vedoucí činovníci Národní odborové ústředny zaměstnanců a Svazu zemědělství a lesnictví, novináři, kteří propagačně sloužili vládě vetřelců v denním tisku, nebo vůbec osoby, které byly vedoucím postavením v životě politickém, vysokým úřadem, vysokou funkcí velitelskou nebo význačným místem v životě hospodářském vázány být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem, budou souzeni Národním soudem jakožto soudem trestním.

§ 3

Národní soud je vázán hmotněprávními předpisy retribučního dekretu.

§ 4

Osoby označené v § 2 budou souzeny Národním soudem jako soudem čestným, i když se nedopustily činů trestných, ale nechovaly-li se po 21. květnu 1938 jak se slušelo na věrné a statečné občany československé.

§ 5

(1) Kdo bude uznán vinným podle předcházejícího paragrafu, bude výrokem Národního soudu zbaven aktivního a pasivního volebního práva do veřejných zastupitelstev, dále práva svolávat veřejná shromáždění a zúčastnit se jich, organisovat se v politických spolcích a organisacích, vydávat politické časopisy nebo jiné politické publikace, je redigovat neb do nich psát.

(2) Přestoupení některého z těchto zákazů trestá se řádným soudem jako přestupek vězením od tří do šesti měsíců.

§ 6

(1) Národní soud rozhoduje v sedmičlenných senátech, které sestavuje přednosta Národního soudu.

(2) Přednosta Národního soudu, jeho dva náměstkové, jakož i předsedové senátů musí býti soudcové z povolání. Jmenuje je president republiky k návrhu vlády. Přisedící senátů pro Národní soud jmenuje vláda k návrhu ministra spravedlnosti ze seznamů pořízených zemskými národními výbory. Přisedícími Národního soudu buďte osvědčení vlastenci, zejména také osoby, které se zasloužily v zahraničním nebo domácím odboji, nebo které byly obětí nepřátelské persekuce či zrady.

§ 7

(1) K návrhu ministra spravedlnosti určí vláda z řad osob práva znalých u Národního soudu veřejného žalobce (národního prokurátora), s potřebným počtem jeho náměstků.

(2) Národní prokurátor i jeho náměstkové jsou podřízeni ministru spravedlnosti.

(3) Národní prokurátor určuje, kdo z osob uvedených v § 2 nebo § 4 má býti souzen Národním soudem, a pro jaké zločiny nebo činy. Tímto určením se ruší příslušnost mimořádných lidových soudů i soudů řádných.

§ 8

(1) Pro řízení před Národním soudem platí obecná ustanovení trestního řádu, pokud tento dekret neustanovuje jinak.

(2) Řízení proti viníkům ve smyslu tohoto dekretu budiž zahájeno neprodleně a budiž v něm postupováno co možno urychleně.

(3) Vyšetřování se nekoná. Vyhledávání buď omezeno na skutečnosti zásadní důležitosti. Provádí je národní prokurátor, který může požádati soudy a bezpečnostní úřady o provedení jednotlivých úkonů.

(4) Po skončeném vyhledávání podá národní prokurátor písemnou obžalobu pro trestné činy, případně písemné obvinění ve smyslu § 4. Námitky proti tomu se nepřipouštějí.

(5) V obžalobě či obvinění musí býti označena také skutečnost, která je podkladem obžaloby či obvinění.

§ 9

O vazbě obžalovaného v případě obžaloby ve smyslu § 2 rozhoduje národní prokurátor, řídě se při tom předpisy §§ 175 a 180 trestního řádu.

§ 10

(1) Obžalovaný má právo zvolit si obhájce nebo požádati soud, aby mu zřídil obhájce, je-li nemajetný. Nepoužije-li obžalovaný svého práva, zřídí mu soud obhájce z úřední moci.

(2) Obhájcem může býti toliko osoba, jež dosáhla doktorátu práv neb aspoň složila tři státní zkoušky právnické, nejméně však státní zkoušku judičiální.

§ 11

(1) Obžaloba, případně obvinění doručí se obžalovanému přímo s obsílkou k hlavnímu přelíčení, jehož termín nebudiž stanoven dříve než za osm dní od doručení obsílky.

(2) Jestliže se obžalovaný nedostavil anebo nemůže dostaviti k soudu z jakýchkoliv důvodů, může národní prokurátor navrhnouti, aby se hlavní přelíčení konalo v nepřítomnosti obžalovaného. V takovém případě musí soud zříditi obhájce z úřední moci.

§ 12

(1) Hlavní přelíčení před Národním soudem se zahajuje po vyvolání věci a zjištění generálií čtením obžalovacího spisu nebo obvinění (§ 8, odst. 4) a buď zpravidla skončeno do 14 dnů od zahájení. Výslech obžalovaného a provádění důkazů řídí se předpisy obecného trestního řízení. Činnost soudů a stran buď omezena na skutečnosti, pro něž byl obžalovaný před Národní soud pohnán. Zjištění spoluviníků nebudiž sice opominuto, avšak vynesení a výkon rozsudku se tím nemá oddalovat.

(2) Hlavní přelíčení před Národním soudem jest veřejné a ústní. Protokoly o výsleších spoluviníků a svědků jakož i dobré zdání znalců mohou se čísti vždy, považuje-li to předseda senátu za účelné.

(3) Po ukončení průvodního řízení zhodnotí národní prokurátor jeho výsledky a podá konečný návrh. Předseda na to udělí slovo obžalovanému a jeho obhájci. Odpoví-li národní prokurátor na vývody obhajoby, má obžalovaný a jeho obhájce právo na poslední slovo.

§ 13

(1) Poté se soud v neveřejné poradě usnese na rozsudku, řídě se při tom příslušnými předpisy o obecném trestním řízení, pokud tento dekret neustanovuje jinak. K usnesení, jímž se snižuje trest pod dolní hranici sazby nebo zaměňuje jeho způsob za mírnější nebo jímž se upouští od potrestání (§ 16, odst. 2 retribučního dekretu), je však potřebí pěti hlasů.

(2) Při hlasování hlasují nejprve přisedící, a to starší před mladšími.

(3) Neopírá-li se výrok o vině odsouzeného u zločinů, na něž je uložen trest smrti, alespoň o pět hlasů anebo dospěl-li soud k názoru, že pro zjištěné polehčující okolnosti by trest smrti byl nepřiměřeně přísný, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí, a za předpokladů uvedených v § 16, odst. 2 retribučního dekretu užít ustanovení v něm obsažených. Ustanovení odstavce 1, věty druhé platí i zde.

(4) Na to budiž rozsudek ihned vyhlášen ve veřejném zasedání soudu.

§ 14

O průběhu hlavního přelíčení se sepíše zápis podle předpisů o řádném řízení. Tento zápis podepíší všichni členové soudu a zapisovatel.

§ 15

(1) Proti rozsudku Národního soudu není řádných opravných prostředků.

(2) Zmateční stížnost k zachování zákona je přípustná. O návrhu na obnovu trestního řízení rozhoduje Národní soud.

§ 16

(1) Žádost o milost kýmkoliv podaná nemá odkladného účinku.

(2) Trest smrti se vykoná zpravidla do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Na výslovnou prosbu odsouzeného možno lhůtu prodloužit o další hodinu. Konalo-li se řízení v nepřítomnosti obžalovaného, provede se rozsudek smrti do 24 hodin po dopadení odsouzeného.

§ 17

Ustanovení zákona o ukládání trestu smrti a doživotních trestech č. 91/1934 Sb. neplatí při odsouzení podle tohoto dekretu.

§ 18

Účinnost tohoto dekretu se prodlužuje do 4. května 1947.

§ 19

Provedením tohoto dekretu se pověřují všichni členové vlády.

Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti ze dne 27. října 1945.

K návrhu vlády ustanovuji:

§ 1

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu prezidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) nepřístojným chováním, urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu, vzbudil veřejné pohoršení, bude potrestán - nejde-li o čin soudně trestný - okresním národním výborem vězením do jednoho roku nebo pokutou do 1,000 000 Kčs nebo veřejným pokáráním nebo dvěma nebo všemi těmito tresty.

(2) Byla-li uložena pokuta, buď pro případ její nedobytnosti zároveň vyměřen náhradní trest vězení podle míry zavinění do jednoho roku. Byl-li vedle pokuty uložen i trest na svobodě, nesmí trest na svobodě spolu s náhradním trestem vězení přesahovati jeden rok.

(3) Směrnice, které v této věci vydá ministr vnitra, jsou pro národní výbory závazné.

§ 2

Do trestu na svobodě se započítá doba, po kterou byl pachatel zajištěn (ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 27. října 1945, č. 137 Sb., o zajištění osob, které byly považovány za státní nespolehlivé, v době revoluční).

§ 3

Činy trestné podle § 1 se promlčují v šesti měsících. Promlčecí lhůta počíná se dnem, kdy čin byl spáchán; u činů spáchaných před účinností tohoto dekretu pak dnem počátku jeho účinnosti.

§ 4

Tento dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení a platí jen v zemích České a Moravskoslezské; provede jej ministr vnitra.

Dr. Beneš v. r.

Fierlinger v. r.

Nosek v. r.

Směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. listopadu 1945 č. B-2220-23/11-45-I/2, ku provedení dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti (č. 607 Úředního listu 1945).

Podle § 1, odst. 3 dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti a podle § 1, odst. 2 vládního nařízení ze dne 5. května 1945, č. 4 Sb., o volbě a pravomoci národních výborů, ve znění vládního nařízení ze dne 7. srpna 1945, č. 44 Sb., vydávám tyto směrnice:

(1) Za účelem konečného provedení očisty veřejného života pověřují se bezpečnostní komise, zřízené u místních národních výborů, aby u sebe soustředily všechna udání, jež se v obci vyskytnou a obsahují podezření z činů trestných

a) podle dekretu presidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, případně podle dekretu presidenta republiky č. 17/1945 Sb., o Národním soudu, nebo

b) podle dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti

(2) Došlá udání (trestní oznámení) předloží místní národní výbor (bezpečnostní komise) - pokud se tak již dříve nestalo - okresnímu národnímu výboru (bezpečnostní komisi).

(3) Zjistí-li okresní národní výbor (bezpečnostní komise) z trestního oznámení nebo během řízení, že jde o čin trestný soudem, odstoupí spis příslušnému soudu.

(4) Vyplývá-li z trestního oznámení, že je dána skutková podstata činu trestného podle dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti, provede bezpečnostní komise okresního národního výboru potřebné šetření, po případě zvláštní vyšetřující komisi. Vyšetřené případy předloží pak trestní komisi (odstavec 9).

(5) Trestní řízení podle tohoto dekretu lze zavést jen proti československému státnímu občanu české, slovenské nebo jiné slovanské národnosti, který se provinil způsobem uvedeným v § 1, odst. 1 dekretu, a pokud jde o delikty uvedené v odstavci 11, písm. g) a ch) těchto směrnic a jim podobné i proti občanu kterékoli národnosti a státní příslušnosti.

(6) Dobou zvýšeného ohrožení republiky (§ 1 dekretu) se rozumí doba od 21. května 1938 do dne, který bude určen vládním nařízením.

(7) Pro podezření z činů trestných podle dekretu presidenta republiky o trestání některých provinění proti národní cti není podle platných předpisů zajišťovací vazba přípustná.

(8) K provedení trestního řízení je příslušným okresní národní výbor podle místa spáchaného činu a

nezavede-li řízení, je příslušným okresní národní výbor, který nejprve nabyt vědomosti o spáchaném činu.

(9) Trestní pravomoc, příslušející okresnímu národnímu výboru, vykonává jeho jménem čtyřčlenná trestní komise nalézací, kterou volí okresní národní výbor přihlížeje k tomu, aby alespoň jeden z členů komise byl znalý práva (dosáhl doktorátu práv nebo složil všechny předepsané státní zkoušky). Jest dbáti toho, aby dodržením formálních náležitostí řízení bylo obviněnému znemožněno napadati náleze po této stránce.

(10) Nepřistojné chování, urážející cítění českého nebo slovenského lidu (§ 1, odst. 1 dekretu) je zejména:

- a) hlášení se k německé nebo maďarské národnosti, nemělo-li již za následek ztrátu československého státního občanství podle § 1, odst. 4 ústavního dekretu presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945, č. 33 Sb., nebo vědomé podporování odnárodňovacích snah Němců nebo Maďarů,
- b) politická spolupráce s Němci nebo Maďary, jakož i členství ve fašistických organizacích, jednal-li pachatel s obzvláštní horlivostí, překročuje tak ve značné míře normální rámec svých členských povinností. Seznam fašistických organizací je uveden v příloze těchto směrnic;
- c) propagování, obhajování, vychvalování nebo podpora nacismu, fašismu nebo antisemitismu,
- d) schvalování, podpora nebo obhajování nepřátelských projevů nebo činů nacistů, fašistů a českých nebo slovenských zrádců,
- e) odborná spolupráce s Němci, Maďary a s českými nebo slovenskými zrádci, přesahující meze průměrného nařízení výkonu (initiativní a mimoslužební návrhy, příkazy na zvýšení pracovní výkonnosti apod.),
- f) ucházení se o povýšení, vyznamenání, odměny, služby a jiné výhody u německých nebo maďarských úřadů nebo funkcionářů, nebo poskytování úplat a různých jiných výhod okupantům,
- g) zneužívání postavení na vedoucím místě, dosaženého pomocí okupantů, k získání nebo zabezpečení osobního prospěchu přisluhováním okupantům na úkor podřízených,
- h) společenský styk s Němci nebo Maďary v rozsahu přesahujícím míru nezbytné nutnosti, jakož i hospodářský styk s Němci nebo Maďary, přesahující tuto míru za účelem dosažení nadprůměrného obohacení a směřující k vědomému podporování okupantů,
- ch) týrání, urážení nebo terorizování Čechů a Slováků, spáchané ve službách nebo v zájmu okupantů nebo ve snaze zalíbiti se jim,

(11) Předpokladem trestnosti je, že činem bylo vzbuzeno veřejné pohoršení. Pokud toto veřejné

pohoršení nemusilo být vzbuzeo již povahou činu samého, jak je tomu u deliktů uvedených v odstavci 10 pod písm. a)- d), f), g) a ch), dlužno je zjistiti (a to pokud možno v souvislosti se zjišťováním skutkové podstaty trestného činu) objektivními důkazními prostředky, např. výslechem osob z prostředí, v němž obviněný žil nebo pracoval.

(12) Od trestního stíhání buď upuštěno, byl-li čin spáchán pod nátlakem nebo lze-li bez průtahu prokázati, že pachatel jednal s úmyslem prospěti českému nebo slovenskému národu nebo Československé republice či jejím spojencům nebo jinému obecnému zájmu, nebo s úmyslem zabrániti národní, rasové nebo politické persekuci jednotlivce, nebo že se pachatel svou pozdější činností zasloužil o osvobození republiky z nepřátelské moci, nebo o nápravu, nebo o zmenšení zla nepřitelem způsobeného a že po svém obrácení na cestě povinnosti už vytrval. Tohoto ustanovení však nelze použít, převyšuje-li škoda pachatelem zaviněná neúměrně účel jím sledovaný.

(13) Předpokladem trestnosti je, že činem bylo vzbuzeo veřejné pohoršení. Pokud toto veřejné pohoršení nemusilo být vzbuzeo již povahou činu samého, jak je tomu u deliktů uvedených v odstavci 10 pod písm. a)- d), f), g) a ch), dlužno je zjistiti (a to pokud možno v souvislosti se zjišťováním skutkové podstaty trestného činu) objektivními důkazními prostředky, např. výslechem osob z prostředí, v němž obviněný žil nebo pracoval.

(14) Od trestního stíhání buď upuštěno, byl-li čin spáchán pod nátlakem nebo lze-li bez průtahu prokázati, že pachatel jednal s úmyslem prospěti českému nebo slovenskému národu nebo Československé republice či jejím spojencům nebo jinému obecnému zájmu, nebo s úmyslem zabrániti národní, rasové nebo politické persekuci jednotlivce, nebo že se pachatel svou pozdější činností zasloužil o osvobození republiky z nepřátelské moci, nebo o nápravu, nebo o zmenšení zla nepřitelem způsobeného a že po svém obrácení na cestě povinnosti už vytrval. Tohoto ustanovení však nelze použít, převyšuje-li škoda pachatelem zaviněná neúměrně účel jím sledovaný.

(15) Trestní řízení nutno prováděti urychleně se zřetelem k tomu, že činy spáchané před účinností tohoto dekretu se promlčují v šesti měsících ode dne, kdy tento dekret nabyl účinnosti. Zemský národní výbor jest v rámci své dozorčí pravomoci oprávněn přidržovati okresní národní výbory k plnění této povinnosti, po případě dá podnět k použití ustanovení § 1, odst. 4 nebo § 5 vládního nařízení ze dne 5. května 1945, č. 4 Sb., o volbě a pravomoci národních výborů, ve znění vládního nařízení ze dne 7. srpna 1945, č. 44 Sb.

(16) Pachatele lze potrestati podle míry zavinění

- a) veřejným pokáráním
- b) pokutou
- c) pokutou a veřejným pokáráním

d) vězením

e) vězením a veřejným pokáráním

f) pokutou a vězením

g) pokutou, vězením a veřejným pokáráním.

(17) Trest veřejného pokárání se provede tím způsobem, že se pravoplatný nález, kterým byl uložen trest veřejného pokárání, veřejně vyvěsí nebo jinak veřejně vyhlásí v obci, v níž potrestaný bydlí, a po případě i v obci, v níž byl čin spáchán.

(18) Byl-li vedle pokuty uložen i trest na svobodě, nesmí trest na svobodě spolu s náhradním trestem vězení přesahovati jeden rok. Do trestu na svobodě se započítává doba, po kterou byl pachatel zajištěn (ústavní dekret presidenta republiky č. 137/1945 Sb., o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční).

(19) Trestní nález musí být vydán písemně, býti řádně odůvodněn a opatřen poučením o opravném prostředku. O odvolání rozhoduje zemský národní výbor. Trest může být vykonán až poté, kdy trestní nález nabyl moci práva. To platí i o trestu veřejného pokárání.

(20) Tyto směrnice jsou pro národní výbory závazné (§ 1, odst. 3 dekretu č. 138/1945 Sb.).

Ministr vnitra:

V. Nosek v. r.